

Ким ёр анга илм,
толиби илм керак,
Ўргангани илм
толиби илм керак!
Мен толиби илму
толиби илме йўқ,
Мен бормен илм
толиби — илм керак.

Захириддин
Мухаммад Бобур



9-fevral — Alisher Navoiy tavallud topgan kun

БАШАРИЯТ ЭЪЗОЗИДАГИ ШОИР

Шу кунларда мамлакатимизда буюк мутафаккир шоир Алишер Навоий таваллудининг 573 йиллигига бағишланган маърифий тадбирлар, адабий кечалар, илмий анжуманлар, мушоиралар ўтказилмоқда.

Анъанага кўра, 9 февраль кuni Алишер Навоий номи билан аталувчи Ўзбекистон Миллий боғида шоир таваллудининг 573 йиллигига бағишланган тадбир бўлиб ўтди.

Унда Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси Сенати аъзолари, Қонунчилик палатаси депутатлари, турли вазирлик ва идоралар, ижодий уюшмалар ва жамоат ташкилотлари мутасаддилари, маънавий тарғиботчилари, ўқитувчилар, маҳалла фаоллари, талаба-ёшлар иштирок этди.

(Давоми 2-бетда.)



Одинлари касб танлаш борасида имкониятлар камроқ бўлган, назаримда. Устозим Уғилой опа «Биз бор-йўғи тўрт-бешта касб ичидан ўз қизиқишимизга мосини танлардик. Биримиз шифокор, биримиз ўқитувчи, ўғил болалар эса милиция ходими, шофёр, агроном бўлишигизга орзу қиларди. Ҳар йили битирувчилар мана шу касблардан қайси бирини танлаш борасида бош қотиришарди.

ЯНГИ МУТАХАССИСЛИКЛАР

мамлакат истиқболи, иқтисодий-ижтимоий тараққиёти, фан, техника ва технологиялар ривожига ҳисобга олинган ҳолда киритилмоқда

Баъзи синфдошларимиз ҳуқуқшунос бўламан, дея касблар рўйхатини биттага кўпайтирарди. Бугунги кунда ҳатто бошланғич синф ўқувчиларидан қайси касбни танлаши ҳақида сўрасангиз, компьютер дастурчиси, менежер, дизайнер бўламан, дея дадил жавоб беришади. Болалар чет тилларни ўрганиб, таржимон, дипломат бўлишни мақсад қилаётир», дейди. Ўқувчиларнинг онгу тафаккурдаги бу каби ўзгаришлар, ойдin орзу, эзгу мақсадлар мустақилликнинг илк йиллариданок ҳар бир ўғил-қизнинг замонавий касб-хунар эгаси бўлиб вояга етишига қаратилётган эътибор мевасидир. Замонавий ишлаб чиқариш илғорлаб, ҳар бир соҳада беминнат кўмакчи ахборот технологияларининг жорий этилиши мана шу соҳаларга ишнинг кўзини билдирган, технологиялар билан

тиллаша оладиган кадрлар заруратини келтириб чиқармоқда.

Ҳозирги кунда мамлакатимизда 1554та ўрта махсус, касб-хунар таълими муассасаси (143та академик лицей, 1411та касб-хунар коллежи)да 87 тайёрлов йўналиши, 232 касб ва 587 ихтисослик бўйича таълим берилади. Олий таълим тизимида ҳам касблар сони ортиб, ҳар бир мутахассислик бўйича тармоқларга бўлинган ҳолда янги йўналишлар киритиб боришмоқда. Айни пайтда мамлакатимиз олий таълим муассасаларида талабалар 178 бакалаврият, 460 магистратура мутахассислиги бўйича тахсил олишмоқда. Айниқса, замон талабларини инобатга олган ҳолда, мутлақо янги касб-корлар пайдо бўлмоқда.

Qaror va ijro

(Давоми 3-бетда.)

БОЛАМ БАХТЛИ БЎЛСИН ДЕСАНГИЗ

Фарзандларимиз биздан кўра кучли! Чунки ҳам jisмоний, ҳам интеллектуал кучли ўғил-қизларимиз Ватанимизни жаҳонга машхур қилишаётир. Манами деган мамлакатларнинг спортчиларини енгиб, Ўзбекистон байроғини баланд кўтаришаётир.

5-бет

ҒАЗАЛХОН ОИЛА

6 яшар Шаҳзода 300 байт, 13 яшар Самандар эса 500 байтни ёд билади

«Ростдан ҳам, Навоий бобомизнинг 30дан ортиқ ғазалини биласанми?», деб сўраганимда «Ҳа, Бобурдан ҳам, Лутфийдан ҳам биламан», дея ишонч билан жавоб берди.

7-бет

БОБУР НАБОТОТ ОЛАМИ БИЛИМДОНИ ҲАМДИР

Захириддин Мухаммад Бобур «Бобурнома»да, ҳозирги замон табиатшунослари тили билан айтганда, ўта муҳим муаммо — биологик ресурсларни изчил ўрганиш ва улардан оқилонга фойдаланиш масалаларига жиддий эътибор бергани билан илмда ўз замондошларидан анча илгариллаб кетган.

8—9-бетлар

Yoshlarga oid davlat siyosati — amalda



ТАЪЛИМ ВА МУТАХАССИСЛИК

Ёшлар ижод саройида «Таълим ва мутахассислик» X халқаро кўргазмаси бошланди

«Камолот» ёшлар ижтимоий ҳаракати, Ўзбекистон Республикаси Олий ва ўрта махсус таълим, Меҳнат ва аҳолини ижтимоий муҳофаза қилиш вазирликлари, Ўзбекистон Савдо-саноат палатаси ва бошқа қатор идоралар ҳамкорлигида ташкил этилган ушбу кўргазмада ўқитувчилар, талаба-ёшлар, ота-оналар, мамлакатимизда фаолият кўрсатаётган халқаро ташкилотлар ва хорижий дипломатик корпус вакиллари иштирок этмоқда.

Кўргазмани очилиш маросимида Президентимиз Ислам Каримов раҳнамолигида ёшларни юксак маънавиятли, юқори ижодий-интеллектуал салоҳиятли шахс этиб вояга етказиш, ҳуқуқ ва манфаатларини таъминлаш, бегубор орзу-мақсадларини юзага чиқаришга кўмаклашиш давлатимиз сиёсатининг устувор йўналишларидан бири этиб белгилангани таъкидланди.

(Давоми 2-бетда.)

БАШАРИЯТ ЭЪЗОЗИДАГИ ШОИР

(Давоми. Боши 1-бетда.)

Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмаси раиси М.Аҳмедов, навоийшунос олим, Мирзо Улуғбек номидаги Ўзбекистон Миллий университети доценти Г.Одилова, шоир Н.Жонузок ва бошқалар Президентимиз Ислон Каримов раҳнамолигида буюк аждодларимизнинг бой илмий-маърифий меросини ўрганиш борасида олиб борилаётган улкан ишлар миллий адабиётимизни ривожлантириш, халқимиз, айниқса, ёшлар маънавиятини юксалтиришга хизмат қилаётганини алоҳида таъкидлади.

Маънавият ва маърифатни юксалтириш, баркамол авлодни вояга етказиш, она тилимиз, миллий адабиётимиз равнақида улуг шоир, мутафаккир Алишер Навоий ижодининг ўрни беқийс-дир. Алишер Навоийнинг

бадийи ва илмий меросини ўрганиш, асарларини нашр этиш, мазмун-моҳиятини кенг тарғиб қилиш масаласига катта эътибор қаратилмоқда. Президентимиз ташаббуси билан бу борадаги ишлар ҳар томонлама рағбатлантирилиб, шоир асарларининг мукамал тўплами нашр этилди.

Шоирнинг асарлари умумтаълим масканлари, коллеж ва лицейлар, олий таълим даргоҳлари, илмий-тадқиқот муассасаларида кенг ўрганилмоқда. Буюк мутафаккир номи билан юритилувчи маърифат маскани — Ўзбекистон Миллий кутубхонасида Навоий асарларининг электрон шаклини яратиш, бу йўналишда хориждаги нуфузли кутубхоналар, музейлар билан ҳамкорликни кенгайтириш ва мустақамлаш юзасидан изчил ишлар олиб борилмоқда.

Навоий асарлари жаҳон халқларининг қўлаб тилларига таржима қилинмоқда, китоб ҳолида нашр этилмоқда. Мутафаккир бобомизга улкан эҳтиром рамзи сифатида дунёнинг қатор шаҳарларида унинг ҳайкаллари ўрнатилган.

Польша Республикасининг мамлакатимиздаги Фавкулотда ва мухтор элчиси Мариан Пшездзёцки Алишер Навоий асарларида тараннум этилган, инсониятни эзгуликка ундовчи гоғлар умрбўқийлиги билан бутун башариятнинг маънавий хазинасига айланганини таъкидлади. Шоирнинг газаллар тўплами яқинда польшалик мутахассислар томонидан илк марта поляк тилига ўғрилиб, алоҳида китоб ҳолида ўқувчилар эътиборига ҳавола этилгани бунинг яққол намунасидир.

Ўзбекистон халқ артисти А.Рафиқов «Фарҳод ва Ши-

рин» достонидан парча ўқиди. Навоий газаллари билан айтувчи қўшиқлар ижро этилди. Тошкент давлат шарқшунослик институти талабалари шоир газалларини инглиз, немис, француз, япон, корейс тилларида ўқиб берди. Навоийга бағишланган шеърлар ўқилди.

Тадбир иштирокчилари Алишер Навоий ҳайкали пойига гуллар қўйди.

Маросимда Ўзбекистон Республикаси Президентининг Давлат маслаҳатчиси Х.Султонов, Ўзбекистон Республикаси Бош вазирининг ўринбосари А.Икромов, Тошкент шаҳар ҳокими Р.Усмонов иштирок этди.

Шу кун пойтахтимиздаги Шоирлар хийбониди Алишер Навоий ижодиға бағишланган мушоира бўлиб ўтди. Унда ёзувчи ва шоирлар,

навоийшунос олимлар, ёш ижодкорлар, ёшлар иштирок этди.

Мирзо Улуғбек номидаги Ўзбекистон Миллий университети профессори Н.Жаббаров, Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмаси раисининг биринчи ўринбосари, халқ шоири С.Саййид, Ўзбекистон халқ шоири Т.Низом, «Ўзбекистон адабиёти ва санъати» газетаси бош муҳаррири, шоир С.Ҳакимов ва бошқалар Алишер Навоий ижоди инсониятни эзгуликка ундаб келаётганини таъкидлади. Мушоирада улуг мутафаккир асарларидан намуналар ўқилди.

Буюк шоир таваллудига бағишланган адабий-маърифий тадбирлар Қорақалпоғистон Республикаси, барча вилоятларда бўлиб ўтмоқда.

Назokat УСМОНОВА,
ЎЗА мухбири

ТАЪЛИМ ВА МУТАХАССИСЛИК

(Давоми. Боши 1-бетда.)

Истиқлолнинг дастлабки йилларидаёқ қабул қилинган «Ўзбекистон Республикасида ёшларга оид давлат сиёсатининг асослари тўғрисида»ги, «Таълим тўғрисида»ги қонунлар ёш авлодни миллий ва умуминсоний қадриятлар руҳида тарбиялаш, уларга жаҳон андозалари даражасида билим бериш, ўз қизиқиши ва интилишига мос тарзда касб-хунар эгаллашга яқиндан қўмаклашишда муҳим аҳамият касб этмоқда.

Давлатимиз раҳбари ташаббуси билан амалга оширилиб, таълим тизимидаги ислохотларнинг «Ўзбек модели» сифатида эътироф этилаётган кенг қўламли саяё-ҳаракатларда ўқитушни сифат ва мазмун жиҳатдан янги босқичга олиб чиқиш, замонавий билим масканларини барпо этиш, ёшларни 12 йиллик узлуksиз таълим билан тўлиқ қамраб олишга алоҳида эътибор қаратилмоқда. Қадрлар тайёрлаш миллий дастури жамият ҳаётининг барча соҳалари учун юқори малакали, юксак интеллектуал салоҳиятли мутахассисларни тарбиялашда муҳим омил бўлмоқда.

Мазкур аънавий халқаро тадбирдан қўзланган мақсад ёшларнинг билим олишга бўлган қизиқиш ва иштиёқини янада қучайтириш, уларни таълим соҳасидаги ўзгариш ва янгиликлар билан таништириш, мамлакатимиз иқтисодий-ижтимоий тараққиётида муҳим ўринга эга бўлган мутахассисликлар ва касблар тўғрисида тўлиқ маълумот беришдан иборатдир.

Кўргазмада мамлакатимиз олий ўқув юрлари, хорижий университетларнинг юртимиздаги филиаллари, ўқув марказлари, ижодий студиялар фаолияти билан атрофлича танишиш имконияти яратилган. «Таълим» бўлимида олий ўқув юрлари, ўрта махсус, касб-хунар таълими муассасалари, олий таълимдан кейинги таълим, ҳусусий мактаблар ва болалар боғчалари, тил ўрганиш марказлари, ижодий клублар, студиялар фаолияти ҳақида маълумот олиш мумкин. «Мутахассислик» бўлимида бизнес-таълим, чет элда ўқиш, хорижда тренинглари, таълим ва малака ошириш, массовий таълим, малака ошириш институтлари, касбга йўналтириш ва аҳоли бандлиги марказлари фаолияти ҳақидаги стендлар ўрин олган.

— Мазкур кўргазма Ўзбекистонда таълим соҳасида олиб борилаётган ислохотлар са-

маралари ҳақида тўлиқ тасаввур беради, — дейди Пекин хорижий тиллар университети қошидаги Халқаро бизнес мактаби менежери Сусие Чжан (Хитой). — Биз ўтган йили ҳам мазкур халқаро кўргазмада иштирок этгандик. Унда мамлакатингиздаги олий ўқув юрлари фаолияти билан танишган эдик. Университетимизда жаҳоннинг турли мамлакатларидан келган талабалар орасида ўзбекистонлик ёшлар ҳам бор. Уларнинг одоб-ахлоқи, билим олишга бўлган иштиёқи, мустақил ва теран мушоҳада юритиш қобилиятини алоҳида эътироф этишни истардим.

Президентимиз Ислон Каримовнинг 2012 йил 10 декабрда қабул қилинган «Чет тилларни ўрганиш тизимини янада такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида»ги қарори мамлакатимиз олий таълим даргоҳлари зиммасига янги вазифаларни юклади. Бу жиҳатлар Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети фаолиятида ҳам ўз ифодасини топмоқда.

— Ушбу қарор самарасида университетимизнинг хорижий илмий марказлар, таълим масканлари билан алоқалари янада ривожланмоқда, — дейди университет ўқитувчиси Шухрат Нуриддинов. — Мазкур кўргазма бу борадаги ҳамкорликнинг янги истиқболларини белгилаш, уни янада кенгайтириш ва мустақамлашда кенг имконият яратади.

«Таълим ва мутахассислик» Х халқаро кўргазмаси доирасида бўш иш ўринлари ярмаркаси ҳам бўлиб ўтди. Унда касб-хунар коллежи битирувчилари, доимий меҳнат билан банд бўлмаган аҳоли учун пойтахтимиздаги 140 га яқин корхона ва ташкилот, тадбиркорлик субъекти томонидан 7 800 дан ортиқ бўш иш ўрни тақдим этилди.

— Мазкур кўргазма қамровининг кенглиги билан бизга манзур бўлмоқда, — дейди Тошкент темир йўл трансporti муҳандислари институти қошидаги 2-академик лицей ўқувчиси Мадина Аъзамова. — Бу ерда иштирокчилар мамлакатимиз ва хориждаги олий таълим масканлари, ўқув марказлари фаолияти билан яқиндан танишишни, ишга жойлашиш истагидаги ёшлар бўш иш ўринлари ҳақида батафсил маълумотга эга бўлишлари мумкин.

Назokat УСМОНОВА,
ЎЗА мухбири

Отабек МИРСОАТОВ (ЎЗА)
олган суратлар.

«Yilning eng yaxshi fan o'qituvchisi»



МАҲОРАТ ВА ЗАКОВАТ БЕЛЛАШУВИ

«Йилнинг энг яхши фан ўқитувчиси—2014» кўрик-танловининг иккинчи босқичи бошланди. Мазкур танловда 14та фан йўналиши бўйича энг яхши педагоглар аниқланади. Тошкент шаҳри бўйича 15 нафарга яқин ўқитувчи 4 турдан иборат шартлар асосида куч синашмоқда.

Мирзо Улуғбек туманида жойлашган 142-мактабда бошланғич синф ўқитувчилари ўзаро беллашган бўлса, Олмазор туманидаги 243, Чилонзор туманидаги 168, 178, 200, Юнусобод туманидаги 17, Шайхонтоҳур туманидаги 102-мактабларда хорижий тиллар, биология, география, жисмоний тарбия, она тили, мусиқа ҳамда давлат ва ҳуқуқ асослари фанларидан энг зукко ва билимдон устозлар аниқланмоқда.

Мирзо Улуғбек туманидаги 142-мактабда дастлаб бошланғич синф ўқитувчилари олдиндан тайёрлаб келган ва дарс бериш технологияси акс эттирилган 15 дақиқалик СД-дискни тақдим этишди. Иккинчи турда эса иштирокчиларнинг компьютер техникаси ва қўшимча адабиётлардан фойдаланиши кузатилди. Бунда ўқитувчилар мавзулар бўйича икки соат давомида янги педтехнологияга асосланган намуналар дарс ишланмасини ҳакамлар ҳайъатиға тақдим этди.

3-турда ўқитувчилар тажрибасидан келиб чиққан ҳолда амалга оширмоқчи бўлган ишлари, мавжуд педагогик муаммоларни ҳал қилиш борасида амалий тақлифларини баён этишди. Уч турда 40дан юқори балл тўплаган ўқитувчилар 4-турда иштирок этиб, нотаниш синф ўқувчиларига дарс ўтишди. Ҳакамлар ҳайъати ҳулосаларига кўра, шартларни маҳорат билан бажарган Сергелли туманидаги 300-мактабнинг бошланғич синф ўқитувчиси Малика Носирова 1-ўринга лойиқ деб топилди.

Зебо НАМОЗОВА,
«Ma'rifat» мухбири

Бурҳон РИЗОКУЛОВ олган сурат.

— Жорий ўқув йилида мамлакатимиз олий таълим муассасаларининг бир нечасида қатор янги йўналиш ва мутахассисликлар бўйича кадрлар тайёрлаш йўлга қўйилди, — дейди Олий ва ўрта махсус таълим вазирлиги ҳузуридаги Олий ва ўрта махсус таълим муассасаларини ривожлантириш маркази давлат таълим стандартларини такомиллаштириш бўлими бошлиғи, техника фанлари номзоди, доцент Акбарали Умаров. — Жумладан, Ўзбекистон давлат санъат ва маданият институтида маданият ва санъат муассасаларини ташкил этиш ҳамда бошқариш, маданият ва санъат соҳаси менежменти, оммавий тадбирлар режиссураси, Тошкент давлат иқтисодиёт университетида кадрлар менежменти, ижтимоий соҳа ва инсон ресурслари менежменти каби мутлақо янги йўналишлар очилди. Бухоро муҳандислик-технология институтинида амалга оширилган ўзгаришлар ҳам талайгина. Жорий ўқув



ва унинг филиалларида замонавий ўқув лабораториялари ташкил қилинмоқда. Масалан, 2012 ва 2013 йилларда Хитойнинг ZTE, АҚШнинг Cisco ва «Ўзбек-телеком» АК «UzMobile» филиали билан 3та йирик ўқув лаборатория синфи ташкил қилинди. Талабалар ва профессор-ўқитувчилар замонавий компьютер ва мультимедиа воситалари билан етарли даражада таъминланмоқда. Бундан ташқари, соҳа корхоналари ва ташкилотлари раҳбарлари ҳамда мутахассислари иштирокида университет ва унинг филиалларида мунтазам равишда семинар ва учрашувлар ташкил этилмоқда. 2013 йилда 100дан ортиқ учрашув ва семинарлар ўтказилди. Шунинг баробарида педагог-кадрлар, жумладан, университет ва унинг филиалларининг 72 нафар профессор-ўқитувчилари соҳадаги янгилликлар ва истиқболли режалар бўйича амалий тажриба оширишди. Келгусида корхона ва ташкилотлар билан ҳамкорликда университетда янги ташкил этилган таълим йўналишлари ва

ЯНГИ МУТАХАССИСЛИКЛАР

мамлакат истиқболи, иқтисодий-ижтимоий тараққиёти, фан, техника ва технологиялар ривожига ҳисобга олинган ҳолда киритилмоқда

йилида нефть-газ саноати технологияси, технологиялар ва жиҳозлар (тармоқлар бўйича), енгил саноат технологиялари ва жиҳозлари технологик жараёнларини бошқаришнинг ахборот-коммуникация тизимлари йўналишларида кимёвий ва нефть-газ кимёвий технологиялар, енгил саноат машиналари ва аппаратлари мутахассисликлари бўйича талабалар ўқишга қабул қилинди.

Чиндан-да, фан, халқаро тажриба, замонавий техника ва технологиялар, ривожланиш даражаси кадрлар тайёрлашга янгича муносабатда бўлишни тақозо этапти. Мамлакатимиз олий таълим тизими бу жараёндан четда қолаётгани йўқ. Янгиланиш табиат қонуни бўлганидек, такомиллашиш, ишлаб чиқаришга мослашиш таълим соҳасидаги қонуниятдир. Шу маънода, юртимиз олий таълим тизимида юқори малакали кадрлар тайёрлаш йўналишлари ва мутахассисликларини мақбуллаштириш, давлат таълим стандартларини янада такомиллаштириш борасида қатор ишлар амалга оширилаяпти. Хусусан, замон талаблари инobatта олинган ҳолда олий таълим йўналишлари ва магистратура мутахассисликлари Давлат таълим стандартлари янгиланган Классификаторига мувофиқ қайта қўриб чиқилди. Унга асосан юртимизнинг кўплаб олий таълим муассасаларида янги йўналиш ва мутахассисликлар ташкил этилди.

Ҳозирги кунда ТАТУдаги янгиланган ва ўзгаришларни қўриб қўйишнинг қувонади. Сабаби, бугун ахборот технологиялари нафақат алоқа, ахборотлаштириш, телекоммуникация соҳаси асоси бўлибгина қолмай, балки ишлаб чиқаришнинг барча тармоқ ва соҳалари ишини енгиллаштиришга хизмат қилаёттир. Эндиликда электрон ҳукумат, электрон тижорат ва бизнес, масофавий таълим тушунчалари турмуш тарзимиздан мустаҳкам жой олаётти. Банк иши, корхона ва ташкилотлардаги ҳужжат айланиши, таълим сифат ва самарадорлиги масаласини компьютер, компьютер тизимлари, дастурий таъминотдан, бу мажмуаларни эса ишлаб чиқаришнинг ҳар бир тармоғи фаол-яти такомиллашувига хизмат қилувчи замонавий билимларга эга дастурчи кадрлардан айро тасаввур этиб бўлмайди.

— Президентимизнинг 2013 йил 26 мартдаги «Ахборот-коммуникация технологиялари соҳасида кадрлар тайёрлаш тизимини янада такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида»ги қарорига асосан жорий ўқув йилида Тошкент

ахборот технологиялари университетиде 8та бакалавриат таълим йўналиши ва 5та магистратура мутахассислиги очилди, — дейди университет ўқув-методик бошқармаси бошлиғи Абдунаби Эргашев. — Булар «Компьютер инжиниринги», «Дастурий инжиниринг», «Телекоммуникация технологиялари», «Телевизион технологиялар», «АКТ соҳасида иқтисод ва менежмент», «АКТ соҳасида касб таълими», «Почта алоқаси технологиялари» ва «Ахборотлаштириш ва кутубхонашунослик» каби йўналиш ва мутахассисликлардир. Шу ўринда таъкидлаш керакки, «Дастурий инжиниринг» ва «Компьютер инжиниринги» бир-бирига яқиндек туюлса-да, фарқ қилувчи жиҳатлари бор. «Дастурий инжиниринг» йўналишида дастурий таъминотларни лойиҳалаш, ишлаб чиқиш, тестлаш ва жорий этиш бўйича мутахассис-дастурчилар, «Компьютер инжиниринги» йўналишида эса «Компьютер инжиниринги», «АТ-сервиси», «Ахборот хавфсизлиги» ва «Мультимедиа технологиялари» тармоқлари бўйича мутахассислар тайёрланади. Ушбу йўналишда иختисосликлар ҳам ўзига хос. Асосийси, бу йўналишда ёшлар компьютер тизимларини лойиҳалаш, параллел (кластеризация) ишловчи компьютер тизимларини ташкил этиш ва дастурий таъминотини ишлаб чиқиш, маълумотлар базаларини лойиҳалаш, ўрнатилган тизимлар (мобил қурилмалар, тармоқ қурилмалари, автоматлаштирилган бошқарув тизимлари ва б.)ни лойиҳалаш соҳасида фаол-ият юритидаган мутахассис сифатида шаклланади.

Электрон тижорат ва тўлов тизимларини лойиҳалаш ва ишлаб чиқиш, интерфаол хизматлар кўрсатувчи тизимларини лойиҳалаш ва дастурий таъминотини ишлаб чиқиш бўйича мутахассисларни тайёрлаш «АТ-сервиси» йўналишида олиб борилади. Ана бир муҳим йўналиш «Мультимедиа технологиялари» иختисослигидир. Бу иختисосликни эгаллаган ёшлар эса анимацион мультимедиа маҳсулотларини ишлаб чиқиш, уч ўлчамли компьютер графикасига асосланган дастурий таъминотларни яратиш, қолаверса, компьютер ўйинларини ишлаб чиқиш, интеллектуал тизимларни лойиҳалаш ва дастурий таъминотини ишлаб чиқиш бўйича ҳам етарли билим ва малакага эга бўлишади.

«Дастурий инжиниринг» иختисослигида дастурий таъминотларнинг интенсив лойиҳалари учун эҳтимоли ҳолларни бошқариш, мобил ҳисоблашда дастурий инжиниринг ва дастурий таъ-

минот хавфсизлиги инжиниринги борасидаги фанларни чуқурроқ ўргатишга эътибор қаратилмоқда. «Компьютер тизимларини лойиҳалаш» иختисослигида таҳсил олаётган талабаларга мобил иловаларни ишлаб чиқиш ва ГИС (Global Information Systems) технологияси ва иловаларни яратиш йўналишида назарий ва амалий билимлар бериб борилаётган бўлса, «Амалий дастурий воситаларни лойиҳалаш» иختисослигини эгаллашга қарор қилган ёшларда эса янги маҳсулот ва хизматлар турлари, ахборот ва коммуникация тизимларида бизнес стратегияси, ахборот тизимлари конвергенцияси (бир нуктада туташув) ва миҳозлар билан ўзаро муносабатларни бошқариш салоҳияти шакллантирилаяпти. Мультимедиа ахборот тизимлари, мультимедиа лойиҳалаш, веб-анимация билан ишлашни «Ахборот ва мультимедиа технологиялари» мутахассислиги талабаларига мукамал ўзлашти-раётган бўлса, «Ахборот хавфсизлиги, криптография ва криптоанализ» иختисослиги талабаларига ахборот назарияси ва қодлаш, рақамли криминалистика, шахсий ахборотларни ҳимоялаш ва амалий криптоанализ усуллари чуқур ўргатилаяпти.

— Худудий филиалларимизда ҳам 3та янги бакалавриат йўналиши ва 1та магистрлик мутахассислиги бўйича жорий ўқув йилида талабалар таҳсил олишни бошлашди, — дейди худудий филиаллар билан ишлаш бўлими бошлиғи Шерзод Отажонов. — Киритилаётган янги замонавий фанлар ҳам талайгина. Айтиш мумкинки, бу янгиланиш ва ўзгаришларнинг барчаси ахборот-коммуникация технологиялари борасидаги талаб натижасида келиб чиққан. Зеро, замонавий ишлаб чиқаришни ташкил этиш учун замонавий билимларга эга кадрлар керак. Шубҳасиз, замонавий билимларни эгаллашда мустаҳкам моддий-техник база ва профессор-ўқитувчиларнинг юксак илмий салоҳияти асосий омил бўлади. Бу борада Юртбошимизнинг 2011 йил 20 майдаги «Олий таълим муассасаларининг моддий-техник базасини мустаҳкамлаш ва юқори малакали мутахассислар тайёрлаш сифатини тубдан яхшилаш чора-тадбирлари тўғрисида»ги қарори дастуриламал бўлиб хизмат қилаёттир. Ўқув жараёни билан ишлаб чиқариш интеграциясини таъминлаш мақсадида Алоқа, ахборотлаштириш ва телекоммуникация технологиялари давлат қўмитаси тизимидаги корхоналар, ташкилотлар ва компаниялар томонидан университет

магистратура мутахассисликлари учун 11та ўқув ва бта илмий-тадқиқот лабораториясини фанларини ташкил қилиш, университет ва унинг филиаллари профессор-ўқитувчиларининг 28 нафарини Жанубий Кореянинг KAIST, Миллий транспорт университети ва Инха университети, 4 нафарини ХХРнинг «Huawei» компанияси, 5 нафарини Франциянинг Бельфорд-Монтбеллиард технологиялар университети, 8 нафарини Малайзиянинг MAPA технологи-ялар университети ва 5 нафарини эса Хиндистоннинг C-DAC дастурлаш марказига қайта тайёрлаш ва малака оширишга юбориш режалаштирилаяпти.

Ёшлар онгини «оммавий маданият» қусурларидан асраш учун миллий дастурий маҳсулотлар — мобил иловалар, компьютер ўйинларини ишлаб чиқиш муҳим вазифалар сирасига қиради. Қолаверса, Узнетда ўзбек тилидаги веб-сайтларни кўпайтириш ҳам бу борада яхши самара беради. Шу маънода, янги иختисослик ва мутахассисликларни эгаллаётган ёшлар «Мультимедиа технологиялари», «Компьютер графикаси ва дизайн», «Аудиовизуал қабул қилиш модели», «Java тилида дастурлаш», «Музыкавий компьютер технологиялари», «Web-дизайн» ҳамда «Мультимедиа маълумотлар базаси» каби янги фанларни ўзлаштириш баробарида дастурий маҳсулотлар яратиш қўнимасига эга бўлишаяпти. Айни пайтда уларнинг «Оммавий ахборот воситалари дизайни», «3D технологиялар», «Компьютерли анимация», «Мультимедиа дизайни», «Web-иловаларни яратиш», «Сунъий интеллект», «Виртуал реаллик», «Мультимедиа иловаларини яратиш» ва «Java дастурлаш тилида компьютер ўйинларини яратиш» бўйича иқтидорлари яққол намён бўлаётгани барчага бирдек қувонч бағишлайди.

— Биз олий таълим даргоҳидаги биринчи сабоқларданок дастурлашнинг асосларини ўргандик, C++ дастурлаш тилида ишлаш қўнимасини эгалладик, — дейди 1-курс талабаси Шахноза Музаффарова. — Компьютер инжиниринги йўналишида таҳсил олишни бугун барча ёшлар орзу қилса керак. Бойси, бу замонавий технологиялар билан бемалол тиллашишга имкон беради. Энг муҳими, бугун ҳар бир ташкилот, корхонада ахборот технологияларини мукамал билувчи кадрларга эҳтиёж бор. Бу эса битирувчиларнинг бандлигини таъминлашда асосий мезон бўлади.

Санобар ЖУМАНОВА,
«Ma'rifat» мухбири

Yangiliklarda yurt nafasi



❖ Сирдарё вилояти мудофаа ишлари бошқармасида ҳарбий хизматга қақирлаётган йигитларни Ўзбекистон Республикаси Қуролли Кучлари сафига тантанали кузатиш маросими бўлиб ўтди.

Президентимизнинг 2013 йил 20 декабрдаги «Ўзбекистон Республикаси фуқароларининг муддатли ҳарбий хизматга наватдаги қақируви ҳамда белгиланган хизмат муддатларини ўтаб бўлган ҳарбий хизматчиларни Қуролли Кучлар резервида бўшатиш тўғрисида»ги қарори асосида ўтказилаётган бундай маросимлар юксак савияда байрамона ташкил этилаётди. Тадбирларда давлат ҳокимияти ва бошқаруви идоралари, жамоат ташкилотлари вакиллари, қақирлувчиларнинг ота-оналари иштирок этмокда.

— Ҳарбий либос ярашиб турган мана бу ўқтам ўғлонлар орасида меннинг фарзандим ҳам бор, — дейди гурур билан Алибой Арабов. — Ўзига хос синов, улкан ҳаётий тажриба мактаби бўлган армияда ҳар томонлама тобланиб, янада келбатли ва кўрсанг ҳавасинг келадиган йигит бўлиб қайтишига ишонаман.

Бугунги кунда ҳарбий хизматга ҳар томонлама соғлом ва бақувват, билимли ва дунёқараш кенг йигитлар саралаб олинмокда. Бунинг учун туман мудофаа ишлари бўлимлари қошидаги қақирув пунктларида барча шароитлар яратилган. 2013 йилда вилоятдаги 3 қақирув пункти замонавий тарзда қайтадан барпо этилди, қолганлари капитал реконструкция қилинди.

❖ Ажиниёз номидаги Нукус давлат педагогика институтида юксак билимли, фаол ва иқтидорли талабаларни рағбатлантиришга бағишланган тадбир бўлиб ўтди.

Институт профессор-ўқитувчилари, талаба-ёшлар ва уларнинг ота-оналари иштирок этган тадбирда Президентимиз раҳнамолигида замонавий билимлар ва касб-ҳунар сирларини пухта ўзлаштирган етук мутахассислар тайёрлаш, иқтидорли талабаларни қўллаб-қувватлашга доимий эътибор қаратиб келинаётгани таъкидланди.

Ўзининг чуқур билими ва жамоат ишларидаги фаоллиги билан тенгдошларига ўрناк бўлиб келаётган 6 нафар талабага турли даражадаги стипендиялар гувоҳномалари топширилди. «Камолот» ёшлар ижтимоий ҳаракати Қорақалпоғистон Республикаси кенгаши томонидан ўтказилган «Энг фаол талаба», «Энг билимли талаба» танловлари ғолиблари тақдирланди.

ЎЗА ва махсус мухбирларимиз йўллаган материаллар асосида тайёрланди.

Камол эт касбким...

Алишер Навоий номидаги Ўзбекистон Миллий кутубхонасида ўзбек адабиёти асосчиси, сўз санъаткори Алишер Навоийнинг ҳаёт йўли ва ўлмас асарларидаги инсонпарварлик ғоялари тарғиботига бағишланган «Камол эт касбким...» мавзусида тадбир бўлиб ўтди.

Тадбир Мудофаа вазирлиги, Халқ таълими вазирлиги ҳузуридаги Ziyonet бўлими, Ziyonet ресурс маркази ва Миллий кутубхона ҳамда Республика таълим маркази ҳамкорлигида ташкил этилди. Унда бир гуруҳ адабиётшунос-

лар, ҳарбийлар ва «Камолот» ЕИХ фаол ёшлари иштирок этди.

Тадбирда Навоийнинг ҳаёти ва ижоди, унинг ғазалларидаги инсонпарварлик ғоялари, шоир меросининг бугунги кундаги аҳамияти хусусида сўз борди.

Эл севган санъаткорлар томонидан ижро этилган кўшиқлар даврага фойз улашди.

Викторина саволлари орқали ёшларнинг Навоий ижоди бўйича билимлари синовдан ўтказилди. Ғолиблар эсдалик совғалари билан тақдирланди.

МУХБИРИМИЗ

Тўғри ташхис қўйиш муҳим

9—16 февраль кунлари Корея Республикасининг Ёнсей университети «Severanse» госпитали малакали шифокорлари (педиатр, кардиолог, нейрохирург, терапевт, радиолог, офтальмолог, гинеколог) томонидан юртимизнинг бир неча ҳудудларида чуқурлаштирилган тиббий кўрик ташкил этилиши кўзда тутилган.

«Соғлом авлод учун» халқаро хайрия жамғармаси бир неча йилдан бери Кореянинг бир қатор ташкилотлари билан ҳамкорликда кенг қўламли ишларни амалга ошириб келмокда. Тиббий кўриқнинг биринчи кунин Юнусобод туманидаги 9-умумтаълим мактабида таълим олувчи 481 нафар 1—9-синф ўқувчилари замонавий тиббий асбоб-ускуналар ёрдамида офтальмолог кўригидан ўтказилди. Қўйилган ташхис бўйича болаларга дори-дармонлар тарқатилди.

— Ўқувчи маълумотларнинг асосий қисмини кўз орқали қабул қилади. Бошланғич синф ўқувчилари ўзидаги мавжуд кўз нури пасайиши ёки бошқа нуқсонларни пайқамайди.



Шу сабаб кичик ёшдаги болаларни бир йилда икки марта офтальмолог кўригидан ўтказиб туриш лозим. Боланинг кўз нури заифлиги даражасини аниқлаш ва унга мос муолажа тайинлаш жуда муҳим, — дейди офтальмолог Юн Санг Чол.

Иккинчи кун яна ўн битта тумандан 200га яқин бежор болалар жамғарманинг тиббий-ижтимоий марказида корейлик мутахассислар томонидан тиббий кўриқдан ўтказилди ва уларга даволаниш бўйича тавсиялар берилди. Олмазор туманидаги 24-мехрибонлик уйи тарбияланувчилари ҳам тиббий кўриқдан ўтказилди, аниқланган хасталиклари бартараф этиш бўйича муолажа белгиланди. зарур дори-дармонлар тарқатилди.

Моҳичехра ЛАТИПОВА,
«Ma'rifat» мухбири

Б.РИЗОҚУЛОВ олган сурат.

Ижодга муносиб рағбат

Миллий матбуот марказида журналистика соҳасида «Олтин қалам» IX Миллий мукофоти учун халқаро танловга тайёргарлик қўриш ва уни ўтказиш бўйича ташкилий қўмитанинг навбатдаги йиғилиши бўлиб ўтди.

Йиғилишда Ўзбекистон Журналистлари ижодий уюшмаси, Журналистларни қайта тайёрлаш халқаро маркази, Ўзбекистон мустақил босма ОАВ ва ахборот агентликларини қўллаб-қувватлаш ва ривожлантириш жамоат фонди ва бир қатор вазирлик ва ташкилотлар вакиллари иштирок этди.

Тадбирда «Олтин қалам» IX Миллий мукофоти учун халқаро танловини ташкил этиш ва ўтказиш бўйича ташкилий маса-

лалар, хусусан, танловни ташкил этиш ва ўтказиш бўйича ташкилий қўмита иш режаси кўриб чиқилди. Аини пайтда жорий йилги танловнинг олдингиларидан фарқли жиҳатлари ҳақида ҳам сўз юритилди.

Бу йилги танлов доирасида Ўзбекистон касба уюшмалари федерацияси кенгаши ва Мустақил босма ОАВ ва ахборот агентликларини қўллаб-қувватлаш ва ривожлантириш жамоат фондининг 2014 йил — «Соғлом бола йили» муносабати билан энг сара мақолалар учун рағбатлантирувчи мукофотлари таъсис этилгани маълум қилинди.

Феруза ХОЛМУРОДОВА,
«Ma'rifat» мухбири

Диққат, танлов!

ЖУРНАЛИСТИКА СОҲАСИДА «ОЛТИН ҚАЛАМ» IX МИЛЛИЙ МУКОФОТИ



Ўзбекистон Журналистлари ижодий уюшмаси Журналистларни қайта тайёрлаш халқаро маркази билан ҳамкорликда миллий ва халқаро журналистиканинг энг юксак ютуқларини кенг оммалаштириш, ОАВ ходимлари фуқаролик позицияларини намоён этишлари учун шартин яратиш ҳамда журналистларда танқидий фикрлашни ва ижодий фаолиятга янгича ёндашувларни шакллантириш мақсадида «Олтин қалам» IX Миллий мукофоти учун халқаро танловни ўтказди.

3 май — Жаҳон матбуоти эркинлиги кунига бағишланган бу танловга 2013 йилнинг 31 мартидан 2014 йилнинг 31 мартигача — бир йил давомида газета ва журналларда чоп этилган, радио орқали эфирга узатилган ҳамда телевидениеда кўрсатилган ва интернет нашрларида берилган материаллар 2014 йилнинг 10 апрелигача қабул қилинади.

Танлов ғолиблари учун қуйидаги мукофотлар таъсис этилган:

Журналистика соҳасида бош миллий мукофот. Ғолиб махсус диплом, «Олтин қалам» кўкрак нишони, статуеткаси ва Ўзбекистон Республикасида белгиланган энг кам иш ҳақининг 200 баробари миқдорида пул мукофоти билан тақдирланади.

Асосий мукофотлар:

Энг яхши журналистик материал учун миллий му-

кофот (телевидение — 1-, 2-, 3-ўринлар);

Энг яхши журналистик материал учун миллий мукофот (радио — 1-, 2-, 3-ўринлар);

Энг яхши журналистик материал учун миллий мукофот (босма ОАВ — 1-, 2-, 3-ўринлар);

Энг яхши журналистик материал учун миллий мукофот (интернет-журналистика — 1-, 2-, 3-ўринлар). Биринчи ўринни олган ғолиблар диплом, «Олтин қалам» кўкрак нишони, статуеткаси ва энг кам иш ҳақининг 160 баробари миқдорида пул мукофоти билан тақдирланадилар.

Иккинчи ўринни олган ғолиблар диплом, «Олтин қалам» кўкрак нишони, статуеткаси ва энг кам иш ҳақининг 140 баробари миқдорида пул мукофоти билан тақдирланадилар.

Учинчи ўринни олган ғолиблар диплом, «Олтин қалам» кўкрак нишони, статуеткаси ва энг кам иш ҳақининг 120 баробари миқдорида пул мукофоти билан тақдирланадилар.

«Олтин қалам» танлови ғолибларини мукофотлаш, шунингдек, уни ўтказиш билан боғлиқ сарф-харажатлар Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси ҳузуридаги Нодавлат нотижорат ташкилотларини ва фуқаролик жамиятининг бошқа институтларини қўллаб-қувватлаш жамоат фондининг молиявий кўмағида амалга оширилади.

Шунингдек, қатор халқаро ташкилотларнинг Ўзбекистондаги ваколатхоналари ва республикамиздаги жамоат ташкилотлари ҳам ўз рағбатлантирувчи мукофотларини таъсис этган.

Танловга теле-, радио-, босма материаллар ҳамда

интернет нашрларида эълон қилинган ишлар тақдим этилади (5 тадан кам бўлмаслиги керак).

Телевидение бўйича видеомамуаллар, ахборот ташувчи воситанинг қандай кўринишида бўлишидан қатъи назар, 3 минутдан 30 минутгача бўлиши керак. Радиоэшиттиришлар (аудиокассета ёки системали диск) 5 минутдан 30 минутгача бўлиши керак.

Матбуот ва интернет материаллари асл нусхада ёки кўчирма нусхада тақдим этилиши лозим.

Танловга юборилган материалларга қуйидагилар илова қилиниши лозим:

— муаллифнинг исми-шарифи, профессионал фаолияти тўғрисида қисқача маълумот;

— муаллифнинг тураржойи, уй ва иш телефонлари; — паспорт нусхаси.

Танлов ғолибларини тантанали мукофотлаш маросими 2014 йил 2 майда — Жаҳон матбуоти эркинлиги кунини арафасида «Туркистон» саройида ўтказилади.

Мукофот бир шахсга такроран берилмайди. Материаллар «Олтин қалам» танловига деб кўрсатилган ҳолда қуйидаги манзилга юборилиши лозим:

Ўзбекистон Республикаси, 100129,

Тошкент шаҳри,

Навоий кўчаси, 30-уй.

Ўзбекистон Журналистлари ижодий уюшмаси

3-қават, 30-, 35-хоналар

Телефонлар: 244-64-61; 244-37-87.

www.journalist.uz

2014-yil 12-fevral, № 13 (8662)

(Давоми. Боши газетанинг ўтган сонларида.)

ФАРЗАНДИНГИЗ РАҚОБАТЛИ
ХАЁТГА ТАЙЁРМИ?

Инсоният тарихи бу — тарбия тарихи, деса ҳам бўлар. Лекин тарбия фақат сўзда бўлса, шўро давридагидек "оғзаки тарбия"га айланиб қолади. Натижалар ишончли бўлмайди. Одамлар беқарор, лоқайд, боқиманда, содда бўлиб қолади. Шу боис мамлакатда тараққиёт талабларидан келиб чиқиб ёш авлодни тарбиялаш имкониятлари яратилмоғи керак. Имконият яратилма- ра, баркамол авлодни тарбиялаш баъзи авлатлардаги каби кумга чизилган режа- дай шомолга соврилади. Бизда эса, авва- ло, ана шу имкониятлар муҳайё қилинди. Албатта, бунинг ўзи бўлмади. Қонунлар шу буюк мақсадга йўналтирилди. Кадрлар тай- ёрлаш миллий дастури ишлаб чиқилиб, амалиётга жорий этилди. Бюджет мабла- гларининг энг катта қисми — энг салмоқли инвестиция баркамол авлодни тарбиялаш- га йўналтирилмоқда.

БОЛАМ БАХТЛИ
БЎЛСИН ДЕСАНГИЗ

Бир неча йилларимиз номи ёшларимиз- нинг маънавий ва жисмоний саломатлиги- га бағишланди. 2008 йил "Ёшлар йили", 2010 йил "Баркамол авлод йили", 2012 йил "Мустақам оила йили", 2014 йил "Соғлом бола йили"... Янги қурилган мактаблар, ли- цей, коллеж, мусиқа мактаблари, болалар спорт мажмуалари, таълим инфраструк- тураси ислохоти, ўқитувчиларнинг малака- сини ошириш, ўқув-методик таъминот де- ган оддий одамларга сезилмайдиган, ле- кин самараси бебаҳо юзлаб табдирлар амалга оширилди.

Лекин ҳамма жойда ҳам мана шундай фароғат, саодат йўқ-да. Дунё нотинчлик, низо, бахтсиз воқеа, бузилган оила, син- ган тақдирлар майдонида айланиб бормоқ- да. Ҳар бир нотинчлик тарихи "лента"сини орқага қайтарсак, тарбиянинг издан чиқи- шига бориб тақалади. "Олдин пул, кейин маънавият" йўлини тутиш бўлиб чиқади. Уларнинг бу хатоси дунёда "бой берилган авлод" — "Lost generation" иборасини пай- до қилди. Беқарорлик, депрессия шароит- да туғилган, худбин, лоқайд, жамиятга фойдаси тегмайдиган, шафқатсиз, алам- зада, ичкиликбозликка берилган, жиноий ишларга қўл урган, қўлидан иш келмайдиган, ахлоқсиз кишилар тоифаси юзга кел- ди.

Бутун бошли оилалар моддий бойлик ор- тидан қувиб кетишди. Уйидаги фарзандла- ри тарбиясини эса бегоналарга бериб қўйишди. Тарбиядан(!) вақтларини тежади- лар. 10 пуллик фойда топдилар ҳам. Бугун эса... жонсарақ бўлиб, болаларини қайта тарбиялашга 1000 пул сарфлашмоқда. Ле- кин самара 1 пуллик ҳам бўлмаётди. Чунки вақт бой берилган. Мана сизга "олдин мод- дий ҳаёт, кейин маънавият"нинг аянчли моддий, маънавий оқибати. "Бой берилган авлод" муаммосининг педагогик диагнози.

"Бой берилган авлод"ни кўрган айрим сиёсий-молиявий гуруҳларнинг иштаҳаси очилиб кетди. Улар ёшлар қалбининг "па- раболик антенналари"ни ўзларига қаратиб олишди. "Одноклассники", "Фейсбук", "В контакте", "Твиттер" ижтимоий тармоқ- лари ёшларга идеал "ўлашмоқда". Энди бундай ёшлар ўз Ватанига эмас, хориж ҳаётига кўпроқ дахлдор. Улар ўз халқи- нинг қахрамонларига эмас, "оммавий маданият"нинг қахрамонларига тақлид қилишади. Шу боис бой берилган авлод- ни ўз Ватанига, миллатига, ота-онасига "қайтариш" энди жуда кўп маблағ, вақтни талаб қилмоқда. Чунки қайта тарбиялаш тарбиялашдан қиммат туради.

XXI аср — рақобат асри. Болангизни ра- қобатларга тўла ҳаёт кутмоқда. Курашда энгиб чиқиши учун фарзандингиз ҳар то- монлама баркамол бўлиши керак. Яъни, XXI аср талаб қилаётган фазилатларнинг маъ- носини чуқур англаб; уларни эғаллаб ва уларга амал қилиб яшаши керак.

Ўғил-қизларимизни ҳар қучи кўриб, ку- затаётган устозлари кечаги ва бугунги ав- лодларни беихтиёр қиёслашмоқда. Келинг,

андижонлик педагог Арофатхон Исмонов- нинг бу ҳақда айтган сўзларини бирга ўқиймиз:

"Фарзандлари- миз биздан кўра кучли!" Чунки ҳам жисмоний, ҳам интел- лектуал кучли ўғил- қизларимиз Ватани- мизни жаҳонга маш- ҳур қилишаётир. Ма- наман деган мамла- катларнинг спортчи- ларини энгиб, Ўзбе- кистон байрогини ба- ланд кўтаришаётир. Чунки уч босқичдан иборат узлуксиз спорт мусобақалари тизими ишлаб туриб-

ди. Уларнинг бўйлари ҳам, вазнлари ҳам, ирода, қучлари ҳам бизникидан ортқ. Бу — фарзандларимизнинг биздан кўра кучли бўлаётгани эмасми?

"Фарзандларимиз биздан кўра билим- ли!" Чунки улар мураккаб технологиялари бошқармоқдалар. Бир неча тилларда бий- рон сўзлашмоқда. Дунёнинг энг ривож- ланган мамлакатларидаги тенгдошлари би- лан бемалол, тенг башлашаётир. Ўзбек тилини тушуנוвчи роботлар яратмоқдалар. Биз буларни орзу ҳам қилолмасдик (чунки одам бирор нарсани орзу қилиши учун ав- вало уни ҳаётда кўриши керак-да). Ўтган йили Кимё фанидан 47-халқаро Менделе- ев олимпиадасида болаларимиз бўйинга тақилган 2та олтин, 5та кумуш ва 8та брон- за медал бунинг тасдиғи эмасми? Қачон шундай бўлган?!

"Фарзандларимиз биздан кўра доно!" Улар огоҳ, ҳушёр, сезгир. Чунки буюк бо- болари меросидан баҳраманд. Улар ажод- лар ўғитини ўзларига дастуриламал қилиб олмоқдалар. Улар ҳозирни эмас, эртани, истикболни ўйлаб мустақил режалар тузиб, ўқиётир, ишлаётир. Давлат мукофотлари совриндорлари бўлишаётир. Қаранг, бу до- нолук эмасми?

"Фарзандларимиз биздан кўра бахт- ли!" Чунки жаҳоннинг камдан-кам мамлака- тида бўладиган 12 йиллик бепул таълимни 7 тилда олишяпти. Коллежларни бир эмас, бир неча касбини эғаллаб битиришмоқда. Хоҳласа — ўқиш, хоҳласа — иш тайёр. Оила қурса, замонавий уй-жойлар билан имти- ёзли таъминланаётир. Билсангиз, айтинг, қаерда шундай?"

Мухаммад КУРОНОВ,
педагогика фанлари доктори,
профессор
(Давоми бор.)

МУСИҚА ВА
САНЪАТ МАКТАБИДА
БИР КҮН

Ҳаёт ғам-ташвишларига кўмилганча шошиламиз. Бутун кучи- миз бузул адо этиладиган вазифага сафарбар қилинади. Ҳатто ёни- миздан ўтиб кетаётган танишимизни ҳам пайқамаймиз...

Таралаётган ёқимли куй беихтиёр қадамларни секинлатади. Ав- валига элас-элас чалинган мусиқа тобора тиниқлашади. Ҳар гал Козон шаҳридаги 2-болалар мусиқа ва санъат мактаби ёнидан ўта- ётганимда қалбимни ана шундай кечинмалар эғаллайди. Қўлида катта-кичик чолғу асбобларини тутган болаларга эргашаман. Ёруғ ва кенг фойе турли кўргазмалар билан безатилган. Мусиқа асбоб- лари, ўқувчилар ўз қўллари билан яратган ижодий ишлар, расмлар, амалий санъат буюмлари мактабга қизиқишимни янада орттира- ди. Уларнинг бари бу даргоҳ ҳақида батафсил тасаввур беради ки- шида. Болаларнинг завоқ билан куй чалишлари аста-секин томоша- билар сонини кўпайтиради. Улар сафига ён-атрофдаги мактаб ва коллежларнинг ўқувчилари, маҳалла фаоллари, ота-оналар келиб қўшилади.

— Бу ерда уюштирилаётган табдирлар жуда қизиқарли ўтади, — дейди ўзини Зулфия Шарипо- ва деб таништирган аёл. — Уйи- миз шу яқин-атрофда. Доим бай- рам дастурларини томоша қил- гани, баъзан ҳордиқ чиқаргани ҳисобот концертларига ўғил-қиз- ларим билан келиб турар эдик. Ҳозир икки фарзандим мана шу мактабга қатнамоқда. Аввалига уларнинг шунчаки банд бўлиш- ларини хоҳлагандим. Энди эса санъат билан астойдил шугулла- нишини истайман. Улар мусиқа мактабига қатнагандан бери феъл-атворида ижобий ўзгариш- лар сезялман. Санъат — уларни чинакам инсон қилиб тарбияла- шига ишончим ортмоқда.

Концерт бошлангани эълон қилинди. Тўпланганлар залга тақлиф этилди. Дид билан жи- ҳозланган сахна. Томошабинлар юмшоқ ўриндиқларда ўзини кат- та концерт саройидагидек тасав- вур қилади. Ёш санъаткорлар ус- тозлари билан биргаликда сах- нага чиқдилар. Бири рубобда, бири доирада, бири фортепиано- да, бири скрипкада, яна бири хонандаликда ўз истеъдодини намойиш этади. Ёш ижодкорлар- нинг ҳаяжонини нигоҳлари ош- қор қилса-да, ўзларини эркин ту- тишади. Бу сахна маданиятини ўзлаштирганларидан далолат.

— Биз ҳар ойда бир неча ма- ротаба бундай табдирларни ўтказамиз. Ҳисобот концерти, очик дарс, кўргазмалар чиқиш- ларга, албатта, маҳалла фаол- лари, ота-оналар ва яқин-атроф- даги мактаб ўқувчилари тақлиф этилади, — дейди директор Мат- луба Ёкубова. — Узлуксиз чиқиш- лар ўқувчиларимизнинг ижро ма- ҳоратини оширишда катта тажри- ба мактабини ўтади.

Концерт кўнгилдагидек яқун- ланди. Ёш санъатсеварлар ҳар бир куй, қўшиқ ва рақсини юрак- дан ҳис этиб, ижро қилишди. Қизиқиб синф хоналарини кўздан кечиранган. Ҳар бир хона ўзига хос жиҳозланган.

Айни кунда санъат мактабида 270 ўғил-қиз фортепиано, торли ва эстрада чолғу ижрочилиги, анъанавий хонандалик, эстрада хонандалиги, хореография, тас- вирий ва амалий санъат йўна- лишларида таҳсил олмоқда.

Санъат мактаби 314 млн. 443 минг сўмлик Европа мусиқа ас- боблари, 27 млн. 618 минг сўмлик миллий чолғу асбобла- ри, замонавий компьютер ҳамда мебель билан таъминланган.

Рақс хонасига киришган. Бир томони ойнаванд, кенг ва ши- нам хонада қизлар қаторлашиб

муаллим ҳаракатини зийраклик билан кузатишмоқда.

— Рақс чалинаётган куйга мос шунчаки ҳаракат эмас, — дейди муаллима Шабон Шодиёева. — Ҳар бир куй, қўшиқ ўзига хос маъно-моҳиятга эга. Рақс ана шу моҳиятни томошабин англашига ёрдам бериши керак. Бу вазифа урдаланмас экан, рақсқосанинг санъаткорлиги бекор. Тажриба- ли муаллима, энг аввало, шогирд- ларининг мусиқий билимларини мустаҳкамлашга эътибор қарата- ди. Мусиқани чуқур англаган рақ- қосагина унга мос тарзда ҳара- кат қила олади. Маромида ижро этилмаган рақс сохта, жозибасиздир.

Рақс хонасидан чиқиб, фор- тепиано чалинаётган томонга юрамиз. Санъатнинг нозик сир- ларини англашга чоғланган ёш санъаткорлар бутун диққатини устозга қаратган.

— Фортепианода чалишни ўзлаштириш бошқа чолғу асбоб- ларига қараганда бирмунча му- раккаб. Шундан бўлса керак, таҳ- сил мuddати узок давом этади, — дейди Зоя Бурнашова. — Айни пайтда саккиз гуруҳга 100дан ортқ бола қатнапти. Улар ора- сида истеъдодлилари жуда кўп. Яқинда 7-синф ўқувчиси Шаҳно- за Қаюмова академик чолғу ва эстрада ижрочилиги кўрик-тан- ловининг республика босқичида фахрли 1-ўринга сазовор бўлди. Фортепианода шундай нафис, нозик куйларни яратиш мумкин. Бошқа асбобларда йўқ имкони- ятлар, нолалар унда бор. Фор- тепиано асабини тинчлантирувчи ва мия фаолиятини яхшиловчи хусусиятга эга. У бола умуртқа погонасининг тўғри ўсишига ҳам ёрдам беради.

Чангчилар тўғрагига машгу- лотлар айна қизиган паллада ки- ribs бордик. Устоз ва шогирд- лар биргаликда турли куйларни ижро этиб, ўзбек миллий чолғу асбоби бўлиш чангининг имко- ниятларини намойиш қилдилар. Айтишларича, ўтмишда чанг аёл- ларнинг сеvimли чолғуси санал- ган ва асбобларнинг келинчаги дея эътироф этилган. Ундан кас- салликларни даволашда ҳам фойдаланилган.

Юмушларни унутиб, санъат мактабида ўтган кунимга ачин- мадим. Ўғил-қизларни кузатиб уларнинг санъатга иштиёқи ба- ландлигига ғувоҳ бўлдим. Санъ- атни севган кўнгилга ғаразлик йўламайди деган гап бор. Бола- ларга боқиб бу нақлнинг нака- дар тўғрилигини ҳис этдим.

Сора ТОШЕВА,
«Ma'rifat» мухбири

Бу хулоса алақачон тан олинган ҳақиқат. Лекин мамлакатимизда "Соғлом бола йил" дея эълон қилинган бу йилда бу масаланинг ҳукумат миқёсидаги долзарб вазифалар қаторига яна бир бор қўйилиши соҳадаги иш-лохотлар такомиллашиб бораётгани тасдиғи сифатида аҳамиятлидир. Навоий вилояти Учқудуқ туманидаги 10-мактабда мазкур талабларни амалиётга кенг татбиқ этиш мақсадида вилоят семинари ташкил этилди. Ҳўш, ушбу анжуман нега айнан Навоий марказидан анча олисда жойлашган ҳудудда бўлиб ўтди?

РАНГ КҶР — ҲОЛ СҶР...

Насиба Ҳўжаева синфда анчагина фаол, тиришқоқ ўқувчисининг кейинги пайтда сустлашиб, уй ишларини номигагина бажариб келаётганидан хавотирга туша бошлади. Кўшимча машғулотларга жалб этишга уринди, барибир фикрлар тарқок, дарсларда мисол паршонхотир ўтиради... Ниҳоят унинг мактабдаги пайтидан фойдаланиб, ота-онаси билан холи гаплашиш учун уй-

нинг саксон бир нафари "Иқтидор юлдузлари"нинг зийрак, қизиқувчан, хотираси қучли, эътиборли, мантикий фикрлайдиган иштирокчилари бўлиб, сабоқлар давомда саволлари билан тушунчаларини мустаҳкамлаб оладиган, мисол ва масалаларни тез ва осон ечадиган ўқувчилар саналишади. Аксарияти спорт, санъат, шеърят шайдолари ҳам.

— Муассасамизда бундай зукко ўғил-қизларимиз билан тизимли равишда "Математик кечалар", "Компьютер билим-

лончи билан ёнма-ён ўтказганингиз яхши бўлибди. Нутқи анча бўш, ҳусниҳати ҳам раван эмас эди. Ҳозир хатлари чиройли. Диктант ёздирсам, камдан-кам хатога йўл қўяди" деб қолди. Хурсанд бўлдим. Чунки мен ўқишда қийналадиганларнинг "Иқтидор юлдузлари"нинг шу борадаги қобилияти кўзга ташланган аъзолари, математикадан ўзлаштиришда оқсатганларнинг эса "Ёш математик" танлови ғолиблари билан бир партидан жой олишлари тажрибасини қўллашди.

Маълумки, бошланғич таълим фанлари орқали ўқувчиларнинг умуминсоний ва ахлоқий кўникмалари, дastlabки саводхонлик малакалари шакллантирилади. Демокчи-манки, «аъло»га ўқийдиган бола айна пайтда гўзал инсоний фазилатлар эгаси бўлиб ҳам вояга етиши керак. "Иқтидор юлдузлари"нинг "Биларжон"га самимий қўл чўзиши ундаги биз кутган хислатлар-

дош фарзанд ўстирганингиз учун раҳмат" деган сўзлар билан, нафис безатилган "Ташаккурнома"ларни топширар экан.

БОЛАДАН ПИНХОН ТУТИЛГАН СИР

Кексаларимизнинг "Бола ўзининг фойдасига шум бўлади. Хар сўзни унинг олдида айтивермаслик керак" деган гапларини кўп эшитганман. Насиба опа ҳикоя қилиб берган воқеа ана шу иборани яна ёдимга солди. Ушбу мактабда бир оиланинг икки фарзанди таълим олади. Каттаси тўртинчи синфнинг "Иқтидор юлдузлари"дан. Кичиги эса иккинчи синф "Биларжон"ларидан — дарсларни қолдиргани-қолдирган. Бўйи-баста келишган, ҳаракатлари чаққонгина-ю, аммо...

— Устозжон, боламга эҳтиёт бўлсангиз. Бирор жойи оғриб, кайфияти бузилгудек бўлса, дарҳол менга қўнғироқ қилинг-а, — деб қолди навбат-

бунга амал қилиниши лозим. Болага "Сеники маъқул. Сenga ҳамма нарса мумкин. Қийналмасанг бас..." қабилда муносабатда бўлиш унинг ҳақиқий "мен"и шаклланишига ҳалақит беради. Юқоридаги воқеада онанинг хавотири асосли бўлиши мумкин. Лекин шу каби ҳолатларда ота-оналар оқиллик, зийраклик билан боласидан пинхон тутиб, муаллимни огоҳ этиб қўйиши керакки, бу "сир"нинг таълим-тарбия бобида аҳамияти катта.

ЎҚУВЧИЛАР КЎЗИДАГИ ХАЙРАТ

Илмий-амалий семинарда жам бўлганлар бошланғич синф услубий бирлашмаси ҳужжатларининг юритилиши билан танишишди. Йирилганлар учун, айниқса, фан тўғрисидаги ўзига хос тарзда фаолият юритаётгани ибратли бўлиб, бу тажриба ўзлаштириш самарадорлиги 88,9 фоизга етганининг асосий таянчига кўрсата олди. Ўқувчилар томонидан тайёрланган "Замонавий муаллим қиёфаси", "Бошланғич синф ўқувчиларининг ҳусниҳати" мавзуларидаги тақдиротлар баҳс-мунозаралар билан ўтди. Ташриф бу юрганларнинг "қўнж"и тўлдирган соғаларнинг энг каттаси фидойи муаллимлар томонидан ташкил этилган очик дарслар бўлди. Табиати-шунослик фанидан 3-синфда "Полиз экинлари, мевали дарахтлар, мевали буталар, ток" мавзусини ўтган Зилола Барноева ҳатто катталарни ҳам саховатли заманимизнинг далау боғларига бошлаб кетолди. Болаҳонларнинг ингилзи-лидаги равон ихозлари-ю, ёд ўқиган шеърлари билан қўшиб олиб борилган сабоқ бир-биридан қизқарли ва фойдали маълумотларга ҳам бой бўлди. 2-синфларда бўлиб ўтган "Қўпайтиришни мустаҳкамлаш. 1—5-мисол ва масалалар" мавзусини ҳақиқий эртақлар оламидаги ўйинга айлантира олган Холида Норқулова эса дарсига "Қор маликаси"ни тақдир этиб, нафақат ўқувчиларнинг математик билимларини бойитди, балки уларнинг беғубор оламларига эзгу фазилатлар уруғини қадаб, фанлараро ўзвий ришталарни ҳам боғлай олди. Қор маликаси агар ўғил-қизлар аҳил ва бирдам, бири-бирига елкадош бўлиб топшириқларини бажара олмаса, Ер юзидаги болақайлар юрагини музга айлантиришини айтди. Ўқувчилар эса дунёда тинчлик бўлишини, ҳамма бахтиёр турмуш кечиршини истади. Ана шу эзгу ният билан "Иқтидор юлдузи" ўз "Биларжон"и қўлдандан маҳкам тутиб, балиқ шаклидаги тарқатма материаллар ортга яширинган мисол ва масалаларни тез ва тўғри ечиб, илиб қўйилган ватманда акс этган мовий денгиз бағрига қистира бошладилар. Уларнинг қақнаб турган нигоҳларидаги ҳайрат, интилишнинг кўрган тадбир иштирокчилари бир мақсад — ана шу шашту шижоатли ўзлари фаолият юритаётган мактабларда ўқийётган ўқувчиларга ҳам улаша олиш аҳди, режаси билан илҳомланиб қайтишди.

Ўқининг «онаси» — буни кимдир тақдорлаш, яна кимдир ўқувчини дарсга қизқитира олиш истейдоди, яна кимдир синфда яратилган дўстона муҳит деб билади. Бизнингча эса, юқоридаги таърифлар бирла, ўқининг «онаси» — ўқитувчилик санъатининг жамики қирраларини ўзида мужассам этиб, уни фаолиятига татбиқ эта олган ҳазрати устозининг фидойилигидир.

Ойбуви ОЧИЛОВА,
«Ma'rifat» муҳбири

БОШЛАНҒИЧ ТАЪЛИМ — БИЛИМЛАР ПОЙДЕВОРИ

ларига борди. Маълум бўлдики, улар гоҳ у маҳаллада, гоҳ бу маҳаллада ижарада яшашаётган, оила катталарининг фикру ўйи ўй сотиб олиш ташвиши билан банд экан. Шу боис муаллими ўқувчисининг бувиси билан ҳам танишди. Набрасининг таълим-тарбиясида онахондан ёрдам сўради.

— Агар ҳаракат икки томонлама бўлмаса, кутилган натижага эришиб қийин. Балки, кекса кампир мураббийга қандай ёрдам берди экан, дея ажаблантаётгандирсиз. Бола учун энг кераги — эътибор. Ота-онаси муаммолар билан ўралашиб қолган бир пайтда момоси унинг кўнглидаги ана шу бўшлиқни тўлдиришга уринди. Қизалоқнинг дугоналари билан танишди. Уйга вазибаларини адо этишга қўмаклашиб, назорат қилиб, уни рағбатлантираркан, эртақлар, ривоятлар, лаларлар айтиб бериб, кейин асар қаҳрамонлари, воқеалар ривожини сўраб, шу тариха набрасининг сўз бойлиги ортисида ҳам қўмаклашиб борарди. Ёнг эътиборлиси, у бувисидан эшитганларини бошқа тенгдошларига ҳам ўргатадиган бўлди, — хурсандчилигини билдиради устоз. — Кўп ўтмай уларнинг уй-жой борасидаги муаммолари ҳам ҳал бўлди. Сўнгра бувининг ишини ота-оналар режали равишда давом эттиришни одат тусига айлантирган бўлишса-да, момо ҳам мактаб ҳаёти билан боғлиниб қолди.

Бу каби воқеалар Насиба опанинг фаолиятида кўп бора кузатишган. Улар орасида шундай ҳамкорликдан сўнг мактаб маъмурияти, мураббийларнинг маслаҳатдошига айланганлар, ўғил-қизларини ўқитувчилик касбига йўналтирганлар бор.

"БИЗ ҲАРАКАТ ҚИЛАЯПМИЗ"

Мактабда "Иқтидор юлдузлари" ва "Биларжон" гуруҳлари ташкил этилган. Ўн еттита бошланғич синфда ўқийётган беш юз ўн уч нафар ўғил-қиз-

дони", "Геометрик жисмлар ясаш", "Бошқотирмалар тузиш" танловлари, шахмат-шашка мусобақалари ўтказиш йўлга қўйилган, — дея сўхбатимизга қўйилди бошланғич синф ўқитувчиси Зебинисо Рўзиева. — Уларга ўтилган мавзу юзасидан дарслик билан бирга қўшимча манбалардан ҳам мос тарзда вазифалар берилди. Ҳафта кунларида ўтказиладиган танловларни йилнинг ой-ларидан уюштирилдиган мусобақалар умумлаштилади. Дейлик, она тили фанидан душанбада "Кимнинг хати чиройли?", сешанбада "Энг намунали дафтар", чоршанбада диктант ва баёнлар танлови, пайшанбада "Энг яхши бошқотирма", жумада "Сўз ичидан сўз топиш", шанбада "Зукколар беллашуви" режалаштирилган. Бу тадбирларни январдаги "Энг мазмунли ҳикоя тузиш", февралдаги "Сўз мулкнинг султони", мартдаги "Миллий қадриятларимизни улуғлаймиз" сингари беллашувлар умумлаштириб иқтидор юлдузларининг фикрларини чархлаб, ҳаммиси изланишга, ўз устидарида ишлашга ундаб туради.

— Кичик ёшдаги ўқувчилар ҳар бир ишга зўр қизиқиб бундан қиршадилар. Лекин шу нисси ҳам борки, баъзи болажонлар озгина қийинчиликка дуч келдиларми, бу интилиш дарҳол сўна бошлайди, — дея кузатишларидан сўз очади бошланғич синф ўқитувчиси Лола Икромова "Биларжон" гуруҳи ишларини ташкил этиш бўйича тақдирот қилар экан. — Қарабсизки, кўпчиликка оддийгина бўлиб туюлган бу вазият уларнинг қобилияти юз очмаслигига, ўзлаштиришда қийналадиганлар сафидан ўрин олишларига сабаб бўлиши мумкин.

— Синфдаги ўқувчиларимнинг билим, кўникма, малакаларидаги бўшлиқни яхши биланман. Ҳатто уларни парталарга жойлаштиришда ҳам шунга эътибор қаратаман, — муваффақиятли уринишларидан мамнун бўлади Насиба опа. — Бир кун ота-оналар йиғилишида иштирокчилардан бири сўз сўраб, "Устозжон, ўғлимни фа-

нинг илк намоиши ҳам, десак янглишмаймиз.

"Биларжон" гуруҳи аъзосини тенгдош "устоз"ига бириктиришдан олдин унинг ўзлаштиришдаги, масалан, эшитиб ёзишда кўп хатога йўл қўйиш, "о" билан "и"ни фарқлай олмаслиқ, математик амаллар кетма-кетлигини чалқаштириб юбориш, масалага қисқа шарт туза олмаслик каби бўшлиқлар ўрганилади. Ўқувчи ўзи ҳавас қиладиган, руҳан, қалбдан яқин дўсти билан эркин иш олиб бора олади, уни тинглайди, тушунирганларини самимий қабул қилади. "Иқтидор юлдузи" билан "музокара" эса унча оғир кечмайди. Негаки, яқма-яқма ишлаш жараёнида ўқувчи уни алақачон яқин қўмақдошига айлантириб олган. "Мен" эмас, "Биз ҳаракат қилаяпмиз" деган ширини кўнглига чоғ этган. Устоз навбати билан "Биларжон"лардан бири билан индивидуал тарзда машғулоти олиб борар экан, унга бириктирилган "Иқтидор юлдузи" ҳам бирга ишлайди. Тегишли мавзу юзасидан аввал муаллим "Биларжон" аъзоси билимдаги бўшлиқни тўлдириб унинг унинг характер хусусиятларини, имконият даражасини хисобга олган ҳолда дарс ўтади, сўнг "Иқтидор юлдузи" машғулоти давом эттиради. Шу тариха "Биларжон"нинг билими пешланади, "Иқтидор юлдузи" ўзидаги истеъдоднинг янги-янги қирраларини кўрсата боради.

— Агар ўзингиз яхши ўқисангиз, ақлингиз, тафаккурингиз чирой очади. Эгаллаган билимингизни камтаринлик, хушфевълик, бағрикенглик билан ўртосингизга ҳам ўргатсангиз, чеҳрангиз ёришиб, қалбингиз ҳам гўзаллаша боради. Кимнинг бириктирилган «ўқувчи»сида муваффақият сезсам, унинг "устоз"и — дўстининг кўзида бошқача нур кўргандек бўламан, — дейди Насиба опа тадбирларда "Иқтидор юлдузлари"ни давргага чорлаб, уларнинг қўлига ота-оналари номига ёзилган "Бизга ёрдамчи, синфдошларига ибрат ва қўмак-

2014-yil 12-fevral, № 13 (8662)

Хазрат Навоийнинг болалик чоғидан назму навога ишқи тушганини тарихдан яхши биламиз. Оиладаги муҳит сабабли олиму фозиллар даврасида бўлиб, уч-тўрт ёшларидан Қосим Анворийнинг шеърларидан бирини ёд айтиб, меҳмонларни хайратга солгани-ю, бир йилдан сўнг мактабга қатнай бошлагани ҳақида ҳам китобларда ўқиганмиз.

Беш-олти, борингки, ўн уч-ўн тўрт яшар боладан Навоийни, Бобурни, Увайсию Нодирани излаш, улар истеъдодини таллаб қилишдан олдин бир пайтлар Навоий ҳам Алишер исмли кичкина бола, Нодира Махлорайим деган ширин-на қизалоқ бўлганини эсдан чикармаслик керак.

Бугун 6 яшар бўлишига қарамаздан Навоийдан 30та ғазал ёд биладиган Шаҳзода-ю, 13 ёшида 50дан ортиқ ғазални ёд олган Самандар ҳам йиллар ўтиб, катта шоир ёки олим бўлиб етишса, не тонг.

Гап Сароисиё туманидаги 5-умумтаълим мактабининг 1-синф ўқувчиси Шаҳзода Раҳмонова ва 8-синф ўқувчиси Самандар Раҳмонов ҳақида кетмоқда. 300 байт ғазал ва 50 дан ошқ шеърни ёддан билишини айтмаганда Шаҳзода ҳам бу йил мактабга борган беш юз мингдан ошқ болаларнинг бири. У мактабга эрта чиққан. Тили ҳам эрта чиқди. Саводи ҳам. Адабиётга меҳри тушиб, Алишер Навоий, Заҳриддин Муҳаммад Бобур, Бобораҳим Машираб каби мумтоз адабиёт вақилларининг ғазалларини, Абдулла Орипов, Эркин Воҳидов, Муҳаммад Юсуф, Сирожиддин Саййид сингари замондош шоирларнинг шеърларини севиб мутлола қилди, ёд олди.

Ўзбекистон халқ шоири Сирожиддин Саййиднинг «Навоийни ўқиш» шеъри шундай бошланади:

**Ҳар бир калла,
Ҳар бир бош
Жаҳолатдан**

кўрқиси керак.

**Ҳар бир бола,
Ҳар бир ёш**

Навоийни ўқиши керак...

Адабиётга меҳр кўйган ким-

садан жаҳолат у ёқда турсин, ёмон сўз ҳам чиқмайди. Айтгандай, болаларнинг ёмони бўлмайдик-ку. Улар оилавий муҳит ва тарбияга қараб яхши фазилатлар ёки ёмон иллатларни ўзлаштириб вояга етишади. Демак, ҳамма гап оилада.

Сароисиё туманидаги Тоқчиён қишлоғида кўплаб оилалар яшайди. Китобсеварлигию ғазал-хонлигини ҳисобга олмаганда,

ҒАЗАЛХОН ОИЛА

6 яшар Шаҳзода 300 байт, 13 яшар Самандар эса 500 байтни ёд биледи

Алибевлар хонадонининг улардан деярли фарқи йўқ. Уй соҳиби Маҳматқул ака фарзандларига ғазаллар, шеърлар ўқиб беришни ўзининг сеvimли машғулотиға айлантирган.

**...Ҳар бир ота,
Ҳар бир мўсафид
Умр ҳикматларин**

кўрсатиб,

Нафс арқонларин

қирқиси керак,

Фарзандлари,

набирасига

Навоийни ўқиши керак...

Ўғил-қизларининг ғазалхон бўлишида, албатта, уй бекаси Шарифа опанинг хизмати катта. Ёд олган ғазалларини овоз чиқариб ўқишни яхши кўрадиган онанинг бу одати бора-бора болаларига юкди. Уларда ҳам ғазал ва шеър ёдлашга меҳр уйғотди.

Шарифа опанинг айтишича, фарзандларига алла айтиш билан бирга ғазалларини хиргойи қилиб, бешик тебратган. Шу сабаб бўлса керак, дилбандлар бешикдан тушиши билан



Навоийни мутлола қила бошладди.

Яна ўша шеърдан бир банд:

...Бир болага —

бутун мамлакат,

Баъзан эса қирқ

киши керак.

Бешиклардан

тушиб болалар

Навоийни ўқиши керак...

Алибевлар оиласида тўрт фарзанд вояга етмоқда. Улар Алишер Навоий каби адабиётимизнинг йирик намоёндаларига ғазалларидан ёд биледи.

8-синф ўқувчиси Самандар уйидагилардан, дўстларидан яширинча шеърлар машқ қилиб туради. Ёзганлари анча пишқ бўлса-да, бировга кўрсатишга уялиди. Эҳтимол, унинг қўлига қалам олишига 500 байт ғазал ва 100дан ортиқ шеърни ёд олгани сабаб бўлгандир.

Олти яшар қизининг шунча ғазал билишига, очиги, даставвал ишонмадим. Шунинг учун «Ростдан ҳам, Навоий бобомизнинг 30дан ортиқ ғазалини би-

ласаними?», деб сўраганимда «Ҳа, Бобурдан ҳам, Лутфийдан ҳам биламан», дея ишонч билан жавоб берди. Шунда уни имтиҳон қилиш ниятида ўзим ёқтирган бир ғазални ўқиб беришни сўрадим. У пастки лабини тишлаб, кўзини юмиб, бошини сал кўтарди-да, жажжи қўлчаларини қалдирғоч қошларига олиб бориб «Қоши ёсинму дейин, кўзи қаросинму дейин» дея ғазал айтди. Унинг тилидан Мирзо Бобурнинг «Чарқинг мен кўрмаган жабру жафоси қолдим», Муҳаммад Юсуфнинг «Мен дунёни нима қилдим» дея бошланувчи шеърларини ҳам мириқиб тингладик.

Болалар мактабга чиққан, ҳарфларни ўрганиб, бўғинмад ўқишни бошлайди. Шаҳзода эса кирилл ва лотин алифбосида бемалол ўқийди. Тагин, шунча ғазални билишига нима дейсиз?! У ғазалларнинг маъносини чақишга қизиқади. Ота-онасини «У нима дегани, бу сўз қандай маънода келган», дея сўроққа тутаверган, Маҳмат-

қул ака Нажмиддин Комиловнинг «Навоий ғазалларига шарҳлар» китобини совға қилди. Синглисининг бу инжиқлиги Самандар учун ҳам фойдали бўлди.

Сут тишлари тушиб, янгилари ҳали чиқишга улгурмаган Шаҳзода мириқиб ғазал ўқир экан, худди шундай пайтин-ғизда ёдлаган шеърингиз — «Арча, арча, арчажон!» эслайсиз. Беихтиёр унга ҳавас қиласиз-да, «Балли, сингилжон, ғайрат қил!» деб юборасиз.

Самандардан эшитганим бир гап: Сароисиё туманида бир неча йилдан бери методист Давлатбой Маҳмудов ташаббуси билан «Бир кишига 70 ғазал» танлови ўтказилиб, ғолибларга ҳомийлар томонидан қимматбаҳо совғалар ва, албатта, «Ҳазоин ул-маоний» девони топширилади. Туманимизда Шаҳзода ва Самандар сингари ғазалхон болалар кўп. «Танловлар чоғида шунга амин бўлганманки, ҳар бир мактабда 70 дан ортиқ ғазал биладиган камиди 2-3 нафардан тенгдошимиз топилади», дейди Самандар.

Алишер Навоий ва Заҳриддин Муҳаммад Бобур таваллуд саналари олдиндан онаси Самандар билан Шаҳзода Ташкентга, адабиёт музейига олиб келибди. Ғазалхон оила билан шу ерда танишдим. Улар билан суҳбатлашар эканман, Сирожиддин Саййиднинг ўша машҳур мисралари ҳаёлимда айланаверди:

...Ватан азал битта

Ватандир,

У биз учун сўлмас

чамақдир.

Шул сабабдан

бола чоғлардан,

Майса чоғлар,

лола чоғлардан

Ўзни уриб,

юлқиси керак,

Навоийни ўқиши керак,

Дилга недир

юқиси керак!

Жўрабек ЖАҲОН

Бурҳон РИЗОҚУЛОВ

олган сурат.

КЕЛИН СЕПИДА — НАВОЙИ АСАРЛАРИ

Самарқанд шаҳридаги Ҳазора маҳалласида яшовчи Холматовлар хонадонига никоҳ тўйи. Ховлида карнай-сурнай садолари янграй бошлади. Демак, келин келаяпти. Янги бека — янгани қарши олиш учун югурган ёш болаларнинг қийқириги карнай садоларига ҳамохан жаранглайди. Қиз-жувонлар кийкани келинини, сўнг сепини кўришга шошиладилар.

Кайвонилардан бири сандиқни очишга чоғланди. Сандиқ очилганда эса келин либослари ўралган бўғчанинг устида тахлаб қўйилган бир даста китобларни кўриб, ҳамма хайратланди. Улар орасида Хазрат Навоийнинг «Хамса»си ва девонлари яққол кўзга ташланарди. Шивир-шивир бошланиб кетди:

— Ё тавба! Келин сепига китоб солишгани?...
— Ўқимишли қудаларнинг иши-да бу!

— Ёшлар ҳам ота-онаси каби китобсевариш...

— Навоийни ўқиб, маърифатли бўлсин, дейишганда...

— Бунча яхши...

Мақтов сўзлар бир-бирига улашиб кетди. Бу воқеа тезда бутун маҳаллага овоза бўлди...

Бугун таълим муассасалари, жамоат ташкилотларида буюк бобокалонимиз асарлари мазмун-моҳиятини ўрганиш юзасидан кўплаб тадбир ва учрашувлар ташкил этилмоқда. Бу каби тадбирлар, шунингдек, дарслик, қўланма ва адабиётлар орқали ёшлар Навоийни таништири. Инсон руҳиятини теран очиб

берган буюк аждодимиз асарларини ўқиб-ўрганаётти, фарзандларимиз оламини англаётти. Юқорида таъкидлаганимиздек, Самарқанд шаҳридаги маҳалларда ибратли ташаббусга қўл урилиб, янги қурилаётган оилаларга Навоий асарларини келин сепига қўшиш урфга кирмоқда. Буюк сиймо асарларининг бундай тарғиботи замирида янги оилаларда маънавий-маърифий муҳитни яратиш мақсади мўжасам. Бундан икки йил муқаддам Холматовлар хонадон оилавий кутубхонаси ҳам боқий китоблар билан бойиди. Келин Шаҳрибону Жозилова никоҳ тўйи куни қувё хонадонига бир қанча китоблар билан кириб келди.

Ҳар бир ота-она никоҳ тўйи арафасида келин сепи учун рўзгорда керак бўладиган анжомларнинг энг сарасини харид қилишга киришади. Токи шу буюм фарзандларим рўзгорида узок йиллар хизмат қилсин, турмушига барака олиб кирсин, деган эзгу ният ўтади қалблардан. Самарқандлик Мунаввир Санақулова ҳам қиз узатиш олдидан ана шундай эзгу ният билан келин сепини тўлдирди. Алишер Навоий асарлари, бир неча бадий китоб-

лар ҳамда рўзгор туттиш, оилапарварлик мазмунидаги маърифий қўланмаларни ҳам унутмади.

— Болаларимизни ёшлигидан китоб ўқишга, маърифатли бўлишга ундаганимиз, — дейди Мунаввир опа. — Шукри, булар биз ҳавас қилгандек ўсиб-ўлғайди. Қизим ҳам рўзгор тутумини ўрганиб, касб-хунарни ва ўқимишли бўлиб вояга етди. Шаҳрибонун уза-тишдан аввал дадаси билан масхалатлашиб, келинлик сепига Навоий асарларини қўшишни жоиз билдик. Қудаларимиз ҳам зиёли оила бўлиб, китобни юксак қадрлайди. Китоб энг қимматли бойлик. Мутафаккир шоир асарларида илгари сурилган эзгу ғоялар фарзандларимизга ҳаётда йўлдош бўлишини истаймиз.

— Ўғлим Муҳаммаджоннинг никоҳ тўйидан бир севинган бўлсам, Шаҳрибонун келинлик сепига Навоий асарларини қўриб янада қувондим, — дейди қайнона. Сиеб тиббиёт коллежи ўқитувчиси Зебо Холматова. — Негаки, китобга ошно инсоннинг ўй-фикри, яхшиликка эш бўлади. Фарзандлари тарбиясида ҳам бунга ҳаётий шioriға айлантиради.

Раҳматуллаевлар хонадонига келин бўлиб тушган Динара Исломованинг сепида ҳам Алишер Навоийнинг бир неча жиддик асарларини кўрган қариндош-уруғлар хайратини яшира олишмади. Ортиқча дабдабаозлик, қимматбаҳо буюмлар ўрнига инсон қалбига зиё олиб келувчи китоблар би-

лан қизини янги хонадонга қузатган ота-онанинг бу эзгу сазй-ҳаракатини ақинлари алоҳида эътироф этишди. Бошқаларга ибрат қилиб кўрсатишди. Ушбу бебаҳо китоблар олий таълим муассасасининг филология йўналиши магистратурасида тахсил олаётган келинчақнинг ўй-рўзгор юмушларини саранжомлаб, илмий-тадқиқот ишлари билан шуғулланишида ҳам жуда асқотди.

— Навоийнинг ҳар бир мисрасида инсонийлик чўққиси сари чорловчи хитобни англаш мумкин, — дейди Самарқанд шаҳридаги Беруний маҳалласида истикомат қилаётган Динара Исмолова. — Шу боис шоир асарлари эл орасида қадри баланд. Очиги, Навоий китоблари қўлма-қўл бўлгани учунми, кутубхонада қурсодларимиз билан навбат қутардик. Энди эса бўш вақт топдик дегунча бобокалонимиз меросини ўқиймиз-ўрганамиз. Ҳаёт чигалликларига дуч келганимизда Хазрат Алишер беш юз йил наридан бизга ёруғ йўл кўрсатгандек бўлади. Эндигина тетапоқ қалаётган ўғилчамиз ҳам асрий сарчашмадан баҳраманд этиб тарбиялаш мақсадидамиз.

Дарҳақиқат, Навоий асарлари инсонни қомилликка ундайди. Нафақат учрашув ва тадбирларда, таълим жараёнида, балки оила даврасида ҳам бу китобларни ўқиш-ўрганиш фарзандларимизни миллий кадриятларимиз таъсирида она-Ватанга муҳаббат руҳида тарбиялашимизга ёрдам беради.

**Илҳом ЖўРАЕВ,
“Ma'rifat” мухбири**



лил қилади ва унинг ҳақиқа дуолар йўллайди. Шу ўринда бир эътиборли нукта бор: "Отини Альмон қўймишсан". Бу ерда гап туғилган шахзодага Альмон деб исм қўйилганлигида эмас, исми Хумоюн қўйилганлигида. Одатда, оилада отанинг макоми улуг бўлиб, неварига исм қўйиш қиёлоқнинг ихтиёридадир. Бу ўринда Хумоюн ўз хоҳиши билан ўғлига исм қўйгани ойдинлашапти. Демак, Бобур ўғли билан чин маънодаги дўст бўлган, Хумоюн бемаъл ўзи истаган исми ўғлига берапти ва бундан Бобур ранжимади, норози бўлмайди, балки ўғли ва неварасини чин дилдан дуо қилади.

Бу фикрни мана бу жумлалар ҳам тасдиқлайди: "Яна сендин озроқ гинам бор, бу икки-уч йилдин бери бир кишинг келмади. Мен йиборган киши ҳам рост бир йилдин сўнгга келди. Мундоқ бўлурми?"

Одатда, фақат чинакам дўстларгина мана шундай яхши маънода аразлаб суҳбат

ни мажбуран севдириб бўлмайди. Чинакам покиза туйғулар қалбдан бўлоқ каби отилиб чиқади, қуёш каби нур сочади ва кўнгил муҳибига кечис шодлик ҳадда қилади.

"Бобурнома"нинг сўнгги саҳифаларида подшоҳлар тарихида ҳамдан-кам кузатиладиган бир ҳодиса қамқо қилинади. Ота-она ўз фарзандини соғиниши, унга қайғуриши бор гап ва исбот талаб қилмайди. Аммо асарият ҳолларда фарзандларнинг ўз ота-оналарига биров бефарқ қарашларига, уларнинг ғамхўрликларини, меҳру муҳаббатини одатий ва доимий деб тушунишларига ғувоҳ бўламиз. Бироқ Хумоюн падали бузруквори ва волидаи муҳтарамсини соғингани, уларнинг дийдори сари юзлаб қақирим масофани бетиним босиб ўтгани аён ҳақиқат. Буни Бобурнинг ўзи чексиз севинч билан ҳикоя қилади:

"Ва Муҳаммад Хумоюн бир или эдиким,

туриламал бўлиб хизмат қилиши керак эди:

**Билгасен, эй хужаста фарзанд,
Жигарим бирла жонима пайванд.**

**Масалаларки, ул зарур эрди,
Билмасанг, дининга қусур эрди.**

**Етти кўнглумғақим, йиғиштурсам,
Назм тартибида сиғиштурсам.**

**То ани забт қилгасен осон,
Ул масойилни билгасен яқсон.**

Демак, Бобур мирзо мазкур асар орқали ўз даври талабидан келиб чиқиб, шариат қоидаларини баён этишни мақсад қилган. Уни шеърый йўлда ёзганлигининг сабаби осон ўрганиш ва ўргатиш учундир. Чунки назми ёд олиш, хотирада сақлаш осон.

Мазкур шеърый рисола Бобур мирзонинг фарзандларига бағишлаб ёзилган дейишга яна қўйидаги байтлар асос беради:

**Дину донишда ҳар кун афзун бўл,
Давлату бахт ила Хумоюн бўл...**

**Комрон бўл жаҳонда, давлат кўр,
Юз туман обрўю иззат кўр.**

Мазкур байтларда келган "Хумойла" ва "Комрон" сўзларини ҳам исм, ҳам бахтиёрлик маъносиде тушуниш мумкин. Бобур ийҳом санъати(бир сўзни икки маънода қўллаш) орқали байтларнинг поэтик таъсирчанлигини ҳам оширган.

"Мубаййин" рисоласи ўз ичига ислом дини қонун-қоидаларини қамраб олган. Унда фарз қилинган арқонлар ва уларни бажариш ҳусусида маълумотлар берилди.

Биз, кўпчина, аждодларимизнинг асарлари ва таржimai холини қисман ўрганиши билан чекланамиз. Аслида, уларнинг шахсиятидаги жозиба илар ҳақидаги ҳар қандай ахборот ёки илмий фактдан кўра қизқарлироқ ва таъсирчанроқдир. Юқорида айтиб ўтилган — Бобур мирзонинг фарзандларига қилган ғамхўрлиги, шох ва шoirлигидан ташқари бундай инсоний фазилати бизни унинг сиймосига, руҳияти, ички дунёсига яна ҳам яқинлаштиради.

Заҳириддин Муҳаммад Бобурни фидойи ва меҳрибон ота тиссолида тасаввур этиш орқали фарзанд тарбияси енгил иш, оддий вазифа эмаслигини яна бир қарра аниқлаймиз. Чунки Бобур подшоҳ эди, фарзандларининг тарбияси билан шуғулланадиган бир неча олимлар, моҳир устозлар бор эди. Аммо у фарзандлари учун айнан ўзининг оталик меҳри зарурлигини ҳис қилган. Шунинг учун ҳам у эринмасдан фарзандлари билан шуғулланишга, уларга мактуб ёзишга, ҳатто махсус асар бағишлашга вақт топа олди. Эҳтимол, бунинг сабаби Бобур мирзонинг 12 ёшида отасидан айрилгани ва умр бўйи ота меҳрини соғиниб яшаганлигидир. Шунинг учун ҳам у ўз фарзандларига чинакам оталик муҳаббатини ошқор этгандир, улар билан дўст бўлгандир, айнан мана шу муҳаббат кўч билан Хумоюн узок йўлдан ота-она дийдор соғинчига чидай олмай келгандир, айнан мана шу меҳр қудрати туфайли Бобур мирзо ўз жонини иккиланмай ўғли учун фидо қилгандир...

Бугунги кун оталари ва болалари бу гўзал ҳолатлардан меҳрут олсалар арзийди. Зотан, ҳаётда меҳру муҳаббат буюк, фидо бўла олиш саодати эса ҳаммасидан толироқ, Буни шох ва шoir, энг асосийси, меҳрибон ота Заҳириддин Муҳаммад Бобурнинг тақдири қайта-қайта тасдиқлаб турибди.

**Дилнавоз ЮСУПОВА,
филология фанлари номзоди,
ЎзМУ доценти**

БОБУР НАБОТОНИ ОЛАМИ

Заҳириддин Муҳаммад Бобур йирик давлат арбоби, шоир, маданият, адабиёт, тил каби соҳаларнинг етук намоён-даси бўлиши билан бирга, инсон ва табиат гўзаллигини маҳф этувчи, ўсимлик ва ҳайвонот олами ранг-баранглигини ҳам назаридан четда қолдирмаган аллома сифатида таърихда ўчмас из қолдирганини ҳамон ҳайрат билан эсимиз. 13. «Бобурнома» асарида ўсимликлар (наботот) ва ҳайвонот олами, географик номлар ва ўзбекча географик терминлар ҳақида шундай бой маълумотлар келтирилганки, Бобурни чинакам наботот билимдони десак асло муҳола қилмаймиз.

«Набототким, Ҳиндистон махсусидир» деб ўсимликларнинг ҳиндча номларини бирин-кетин тавсифлар экан, Бобур гоҳ флорист, гоҳ эса захирашунос ботаник, гоҳ ўсимликларни экиб ўстирувчи мутахассис (интродуктор) сифатида намоён бўлади. Ботаник олим, биология фанлари доктори Карим-жон ТҶИЖОНОВ билан суҳбатимиз айнан ана шу мавзу доирасида кечди.

— Мирзо Бобурнинг улкан илмий мероси ҳақида таърих туриб, табиатни чуқур ўрганган олим, ноёб истебод эгаси сифатида таърифладингиз. Фикрингизни батафсилроқ тушуштириб берсангиз.

— Заҳириддин Муҳаммад Бобурни табиат, атроф-муҳит гўзаллиги ҳақида ўзига мафтун этган. «Бобурнома»да наботот ва ҳайвонот олами ҳақидаги кузатишлари борасида қизиқарли маълумотлар ёзиб қолдирган. Хусусан, асарда Фарғона, Самарқанд, Қобул ва Ҳиндистонда тарқалган 150дан зиёд ўсимлик номи, таърифи, тарқалиши, аҳамияти, ўзбекча, арабча ва Ҳиндча номлари, ҳайвонларнинг эса 180га яқин тури қайд этилган. Улардан ҳозирги кунда республикамизда сўт эмизувчиларнинг 15 тури, қушларнинг 33 тури, сув ва қуруқликда яшов-

чи жонотлар ҳам учрайди. «Бобурнома»да ҳаттоки қушларнинг учиб ўтиш йўллари, дам олиш жойлари, қуш ва ҳайвон турлари овлари равои тилда баён этилган. Ўша замонларда Қобулда балиқ овлашда аjoyиб усул қўлланилар экан. Шувок («Оқ шувок» дейилган) ва қулон-қуйруқ деган ўсимликлар боз-боз қилиб боғланиб, сувага танланса, балиқлар «маст» бўлиб, сув юзига қалқиб чиқаркан. Бу усул ҳозир ҳам Қозғистоннинг шимолий ҳудуди ва Сибир халқлари овчиликда қўлланилади. Улар фақат оқорилидаги иккала ўсимлик ўрнида сиғирқуйруқ деган ўсимликни ишлатишди. Иккала усулда ҳам балиқлар жабраси ўсимлик гули, чанги ва тўқчалари билан тўлиб, нафас ололмаган балиқ сув юзига қалқиб чиққач, осон ушлаб олинади.

Бобур наботот ҳақида ҳам унча-мунча ботаник мутахассисдан қолшимайдиган маълумотлар берган. Чунончи, Фарғона водийсида тарқалган мевалар, полиз экинлари, Қобул ва кентларида олма, анор, беҳи, анжир, ўрик, шафтоли, бодом ҳамда ўт-ўланнинг мўллиги, Қобулда «Боги Вафо» номида чорбоғ барпо этиб, найшакар (шакарқамиш) ва банан (кей-ла) экиб, улардан Бухоро ва Ба-

Буюк саркарда ва шоир Заҳириддин Муҳаммад Бобурнинг ҳаёт йўли, қолдирган маънавий мероси халқимиз томонидан севиб ўрганилади. Республика болалар кутубхонасида ташкил этилган «Улуг сиймо» деб номланган тадбир ҳам адабиёт, санъат, география ва тарих илми соҳаларида ўзидан бой маънавий мерос қолдирган буюк аждодимиз хотирасига бағишланди. Унда Мирзо Улугбек номидаги Ўзбекистон миллий университети доценти, филология фанлари номзоди И.Азизова ва филология фанлари доктори Н.Жумахўжаевлар иштирок этиб, ўқувчиларни Бобур иҳоди, унинг сермашақат ва айни пайтда ибратли ҳаёт йўли ҳақидаги қизиқарли маълумотлар билан таништирдилар.

Шундан сўнг тадбирда В.Успенский номидаги Республика ихтисослашган мусиқа ва санъат академик лицейи ўқувчилари ҳамда «Баркамол авлод» республика болалар ижодийети маркази тўғараги аъзолари томонидан Бобур ҳаёти ва ижодига доир саҳна кўринишлари, бадий чиқишлар ва газалхонлик тадбирлари ташкил этилди.

Тадбир қатнашчиларда буюк саркарда ва шоир бобомиз ҳаёти ва ижодини янада чуқурроқ ўрганишга қизиқиш уйғотди.

**Наргиза БЕРДИЕВА,
Республика болалар кутубхонаси
мутахассиси**

БИЛИМДОНИ ҲАМДИР

дахшонга юборгани диққатга сазовор. Бобур хурмони ҳайвонга ўхшатиб(унинг икки жинсли эканидан беҳабар), «Бири ул-ким, нечукким, ҳайвон бошини кесурлар. Хурмо дарахтига ҳам нор(эркак) хурмони шохини келтириб, тегирсалар яхши бар бермас», деб ёзган. Ҳиндистонда ўсадиган нағзак(манго), банан, бейр(анжир), кавал какри(нилуфар), канейр(самбит-гул), жав(арпа), норанж(апельсин), настарин, чампа(жасмин), тинду(оқ сафсан меваси), зардак(ёввойи саби), жамун(қалампирмунчоқ), жавзи бўё(мускат ёнғоғи), кевра(мушки тар) каби ўсимликлар номини ҳам илк бор «Бобурнома»да ўқиймиз.

— Бобур замонидаги ўсимликлар номи ҳозир ҳам шундай аталадими?

— Айиқўти ва омонқора номи ўзгармаган, аммо баъзи ўсимликлар, хусусан, чикин тола ва бутакка деб аталадиган ўтлар ҳозир бошқа ном билан аталади. Чунончи, у захирашунос ботаник сифатида Афғонистонда Қуррайи Тозиён ва Дашти Шайх даштларида «Чикин тола ўти бисёр яхши бўлур», ранго-ранг анвойи лолалар тўғрисида эса «Бир қатла санаттим ўттуз икки-ўттуз уч нав лола чиқти» деб маълумот беради.

Бугун ботаника дарсликлари ва луғатларида «чикин тола» деб аталган ўсимлик номи учрамайди. Лекин айни пайтда туркманлар ва қорақалпоқлар шoли-попалар ва сернам ерларда сероб бўлган, ҳаммага таниш қурмак-

ни чигин деб атаркан. Демак, Бобур замонида қурмак ўзбекча чикин тола деб аталган экан-да. Шунингдек, Қобул вилояти-нинг тоғларида ўсадиган бир ўт ҳақида Бобур: «Бутак» ўти бўлур, отга бисёр сазовор ўттур. Андижонда бу ўтни «бутка» дерлар», деб ёзди. Ҳозирда тоғли яйловларда кенг тарқалган «Бетага» деб аталадиган ўсимлик илгарилари бутка деб номланган. Баъзан у ўсимлик барги, танаси ва гуллари ҳам бирор ўт билан қиёслади. Масалан, кевра(ҳиндча номи) номли ўсимлик барглари тўқайларда ўсадиган эркак қамиш баргига ўхшатса, қадҳал (нон дарахти) деган ўсимликнинг мевасини сирти ғадир-будир бўлгани учун ағдарилган қўй қорнига қиёслаган ва ҳоказо. Бу каби мисоллар «Бобурнома»да исталганча топилади.

Таъкидлаш жоизки, «Бобурнома»даги айрим ўсимликларнинг номини аниқлашда бир қатор муаммолар бўлди. Бобур бир ўсимлик гўнчасини гўза гўнчасига қиёс қилган. Кейинчалик ушбу ўсимлик гўза ва қаноп мансуб бўлган гулхайридошлар оиласи вақили — бамия деган ўсимлик эканлиги аниқланди.

Кўриниб турибдики, Заҳириддин Муҳаммад Бобур «Бобурнома»да, ҳозирги замон табиатшунослари тили билан айтганда, ўта муҳим муаммо — биологик ресурсларни изчил ўрганиш ва улардан оқилона фойдаланиш масалаларига жиддий эътибор бергани билан илмда ўз замондошларидан анча илгарилда кетган. «Бобурнома» ўсимлик(наботот) ва ҳайвонот олами, географик номлар ва ўзбекча географик терминлар, маълумотлар хазинасидир, десак асло муҳола қилмаймиз.

**Марҳамат МАТВАФЕВА
суҳбатлашди.**

АЖДОДЛАР ИБРАТИ — КЕЛАЖАК АВЛОДЛАРГА САБОҚ



Бойсун туманидаги 32-умумтаълим мактабида Алишер Навоий ва Заҳириддин Муҳаммад Бобур таваллуд саналарига бағишлаб «Икки буюк бобомиз» мавзусида тадбир ўтказилди.

Унда мактаб жамоаси, маҳалла фoлларни ва барча қизиқувчилар иштирок этди. Шу муносабат билан «Ғазал мулкининг султон», «Шоҳ ва шоир» мавзусларида иншоолар танлови ўтказилиб, унда голиб бўлган 7-синф ўқувчиси Гулшан Холтўраева ҳамда 8-синф ўқувчиси Фазилат Раҳматуллаева эсдалик совғалари билан тақдирланди.

Тадбирда она тили ва адабиёт фани ўқитувчиси Шахноза Холтўраева Навоий ва Бобур ҳаёти ва ижоди ҳақида йиғилганларга гапириб берди. Тадбир ғазалхонлик кечасига улашиб кетди.

**Фуркат АЛИМАРДОНОВ
Бурҳон РИЗОҚУЛОВ олган сурат.**

**Жўрабек ЖАНГИРОВ,
«Ma'rifat» муҳбири**

БОБУР МИРЗОНИНГ ОТАЛИК МУҲАББАТИ

Қадимги Шарқда ота ва фарзанд муносабатлари юксак инсоний меҳру муҳаббат, чексиз ҳурмат эҳтиром намунаси бўлиб ҳисобланган. Оталар фарзандларига келажакнинг давомчилари сифатида меҳр билан қараганлар, уларнинг қомил инсон бўлиб улғайишлари учун астойдил қай-қурганлар, оталик масъулиятини илоҳий бурч сифатида тушунаганлар. Бу қўллаб-доғишманд Шарқ оталарининг ўз фарзандларига бағишлаб ёзган асарларида ҳам намоён бўлиб турибди. Хусусан, Кайковуснинг «Қобуснома» пандномаси, Абдурахмон Жомийнинг бир неча рисоалари ўз ўғлига атаб битилган. Уларда фарзандга «кўзимнинг нури», «фарзанди арҷумандим», «қалбимнинг севинчи» каби гўзал жумлалар билан мурожат қилинади. Ҳадиси шарифлардан бирида «Фарзандлар жаннатнинг райхонларидир», деб таъкидланган. Шу боисдан бўлса керак, эътиқодни саодат деб билган Шарқда фарзандга буюк ва меҳрибон Оллоҳнинг неъматини сифатида қаралган.

Бугун юртимизда ёш авлодга яратиб берилаётган шарт-шароит ва имкониятлар, қайғуришларнинг илдизи мана шундай нукталарга бориб туташишга шубҳа йўқ. Алишер Навоий «Хамса»сидаги барча достонларда ота ва фарзанд муносабатлари гўзал шаклда очиб берилганига ғувоҳ бўламиз. Масалан, Фарҳод ва ҳокон, Қайс ва ота-онаси, Искандар ва Файлақуснинг ўзаро муносабатларида фақат Шарқда хос самимий юксаклик, чинакам меҳру муҳаббатни кўрамиз. Фақат бадий асарлардан эмас, жонли тарихдан ҳам бундай реал мисолларни истаганча келтириш мумкин, хусусан, шох ва шоир Заҳириддин Муҳаммад Бобурнинг ўз фарзандларига қанчалик адолатли ва барқарор бўлганини «Бобурнома» асари орқали билиб оламиз.

Асарнинг 1528 йил воқеалари қисмида Бобур мирзонинг ўғли Хумоюнга ёзган мактуби келтирилган. Мактубда биз ота ва фарзанд муносабатлари қанчалик самимий бўлганлигини сезиб тураемиз. Хат шундай бошланади: «Хумоюнга муштоқликлар билан соғиниб салом деган...».

Подшоҳ фарзандини соғинганлигини, унга муштоқ эканлигини яшириб ўтирмайди, ортиқча жимжималарсиз туйғусини рўй-рост айтиб қўя қолади. Мактубнинг кейинги қисмларида Бобур неваре кўрганлигини қувонч билан эслайди:

Шукр, бермиш санга

**Ҳақ фарзанде,
Санга фарзанду, манга дилбане.**

Сўнг неварасининг исми маъносини таҳ-

қурадилар. Бобур ўғлига «Кўнглимни оғритдинг, мени норози қилма!» деган ҳукмини қўймайди, юмшоққина қилиб, аммо меҳрини кўзаб юборадиган даражада «Яна сендин озроқ гинам бор...» дейди. «Гина»сини баён қилгач, «Мундоқ бўлурми?» дея беозоргина аразлаб қўяди.

Бобур тўрт ўғлини илоҳи борича тенг қўришга, уларнинг ёши ва даражасига қараб муомала қилишга интилади, Хумоюнга шундай уқтиради: «Олти хисса санга бўлса, беш хисса Комронга бўлур эди. Ҳамиша бу қонидан маръий тутуб, мундин тажовуз қилманг». Бу ўринда масала шахзодаларнинг салтанатдаги улушлари ҳақида бўлиб, тўнғич ўғлига укаларига адолатли бўлишни уқтиратти.

Мактубда Бобур Хумоюннинг хати (ёзуви) яхши эмаслигини айтиб, танбеҳ беради, сертакаллур, баландгарвоз сўзлардан сарқаниш зарурилигини эслатади, чунки мураккаб жумлаларни ёзиш қийин, уни тушуниш эса яна бир мушкул иш: «...бу хатларингни битибсен ва ўқимайсан, не учунким, агар ўқур ҳаёл қилсанг эрди, ўқуй олмас эдинг. Ўқуй олмаганидан сўнг, албатта, тағйир берур эдинг. Хатингни худ ташвиш била ўқуса бўладур... Такаллуф қилай дейсен, ул жиҳаттин муғлақ бўладур. Бундин нари бетакаллуф ва равшан ва пок алфоз била бити: ҳам санга ташвиш озроқ бўлур ва ҳам ўқугучига».

Бобур подшоҳ эди, демак, ўз ўғлига ҳукмдорлик ўғитларини, салтанат бошқариш йўл-йўриқларини бериши табиий. Мактубда давлат ишларини юритиш, қўшин тутиш масаласига алоҳида эътибор қаратган Бобур ўғли Хумоюннинг қатъиятли, қучли ва донишманд ҳукмдор бўлишини истаиди:

**«Ҳеч қайда подшоҳлик қайдица йўқтур.
Подшоҳлик била ёлғизлик рост келмас...**

**Яна улук иш устига борасен, иш кўрган,
рай ва тадбирлик беклар билан кенгашиб,
уларнинг сўзи била амал қилгайсен...»**

Черикни яхши йиғиб юргагисен».

Кўриб ўтганимиздек, Заҳириддин Муҳаммад Бобур фарзандининг ҳар томонлама мукамал инсон бўлишини истаиди, ҳам маънавий, ҳам руҳий жиҳатдан устун бўлишини орзу қилган. Ўғлининг хати ҳусусида қайғуриши, ифода услуби ҳақида сабоқлар бериши буни тасдиқлайди.

Бобур мирзо Хумоюнга қанчалик ғамхўрлик қилса, у ҳам отасини худди шундай эъзозлар, соғинар ва қайғолаш дийдорига таппинар эди.

Айтадиларки, меҳру муҳаббатни, соғинч ва дийдор қувончини сотиб олиб, ҳеч қим-

Бадахшонда дийдорлардин айру тушуб эрди, сўнгга бизни соғиниб... бир кунда Қобулга келур».

Бобур томонидан Бадахшонга ҳоким қилиб қўйилган Хумоюн ота-онасини қаттиқ соғиниб кетганлиги боисидан бир кунда Қобулга келди.

«Ва Мирзо Комрон Қандаҳордин Қобулга келган экандур. Йидгохта мулоқот қилиб, ҳайрон бўлур, таважжух сабабини сўрабтур».

Бобурнинг иккинчи ўғли Комрон мирзо Қандаҳорда ҳокимлик қилар эди, у ҳам бир иш билан Қобулга келган экан ва акасини кўриб, ҳайрон бўлади, нега Қобулга келганлигини сўрайди.

«Ва Муҳаммад Хумоюн бизни иштиёқимизни айтиб Мирзо Ҳиндolini Қобулдан Бадахшонга йиборуб, бизни тарафга юра берур».

Хумоюн укасига ота-онасини соғинганлигини ва улар билан дийдорлашмоқчи эканлигини айтиди. Сўнг кенжа укаси Ҳиндolini Бадахшонга, яъни ўз ўрнига юбориб, Ограга — қилбоғчи томонга йўл олади.

«Бир неча кун дорулхилофа Ограга етиб, ўшул соатким, биз анинг онаси билан отини тутуб, сўзлашуб ўлтуруб эрдукким, ета ўқ-келди».

Шундан сўнг Хумоюн тўхтовсиз йўл босиб, Ограга кириб келади, айни шу пайт Бобур мирзо ва Моҳим бегим фарзандлари Хумоюнни эслаб, суҳбат қуриб ўтирган эдилар.

«Кўнгулар гул янглиғ очилиб, кўзлар чирогдек ёруди... Бир неча муддатгача бир ерда бўлур, мусоҳибаона бир-бир билан сулук қилур эрдик. Ва алҳақ суҳбатга бебадал эрди ва инсонни қомилким, дерлар, ўшал эрди».

Мазкур битиклардаги ҳаяжонни, оталик ифтихорини ҳис қилиш қийин эмас.

«Бобурнома»нинг сўнгги саҳифаларида биз ўша машҳур воқеа — Бобур мирзонинг ўз ўғли учун жонини бахшида қилганлиги ҳақида ўқиймиз. Унга кўра, ўлим тўшағида ётган Хумоюнга Бобур ўз жонини, ҳаётини бағишлайди ва Хумоюннинг аҳоли енгиллашади, отанинг соғлиғи эса ўзгаради...

Бу оталик меҳри безавол эканлигини ва ҳар қандай молу давлатдан, ҳатто умр ва жондан ҳам қучли келишини исботлайди.

Бобур мирзонинг ўз фарзандлари тарбияси учун қайғурганлиғига бир исбот унинг «Мубаййин» асаридир. Шеърый йўлда ёзилган мазкур рисола Бобур мирзонинг фарзандлари учун ҳаёт йўлида дас-

CHO'PNI SUQSANG, BOG' BO'LUR

Mehnat ta'limiga ayrimlar ikkinchi darajali dars sifatida qaraydi. Vaholanki, kishini bolaligidanoq amaliy va qo'l mehnatiga o'rgatishda bu o'quv fanining ahamiyati katta. Quyida berilayotgan 5-sinf uchun mehnat ta'limi fanidan namunaviy dars ishlanmasining texnologik xaritasi o'qituvchilarga asqotadi, degan umiddamiz.

Mavzu	Qishloq xo'jaligida foydalaniladigan tuproqning turi va sifati, hosildorligini aniqlash usullari.
Maqsad va vazifalar	Maqsad: o'quvchilarga qishloq xo'jaligida foydalaniladigan tuproqning turi va sifati, hosildorligini aniqlash usullarini o'rgatish. Vazifalar: — o'quvchilarni tuproqning turlari, sifat ko'rsatkichlari bilan tanishtirish; — tuproqning sifati to'g'risidagi bilimlarni berish; — o'quvchilarni tuproq hosildorligini aniqlash usullari bilan tanishtirish.
O'quv jarayonining mazmuni	O'quvchilar qishloq xo'jaligida foydalaniladigan tuproqning turi va sifati, hosildorligini aniqlash usullari haqidagi bilimlarni egallaydi, xavfsizlik texnikasi qoidalariga rioya etishni tashkil qilish va ish usullarini o'rganadi.
O'quv jarayonini amalga oshirish texnologiyasi	Metod: "Insert" strategiyasi, tarqatma materiallar bilan ishlash. Shakl: amaliy mashg'ulot, kichik guruhlarda yoki individual tartibda ishlash. Vosita: kompyuter, proyektor, kadaskop, slaydlar, ko'rgazmali qurollar, tarqatma materiallar, doska, bo'r, tuproq namunalar, matnlar. Nazorat: savol-javob, qizil va yashil rangli kartochkalar bilan ishlash. Baholash: reyting tizimi.
Kutilayotgan natijalar	O'qituvchi: mavzuning qisqa vaqtida barcha o'quvchilar tomonidan o'zlashtirilishiga erishadi. Ularning mashg'ulot davomidagi faolligini oshiradi, darsga, kasb-hunarga nisbatan qiziqish uyg'otadi. Amaliy mashg'ulot asnosida barchani baholashga erishiladi. O'quvchi: mavzu bo'yicha yangi bilimlarni egallaydi. Yakka holda va guruh bo'lib ishlashni o'rganadi. Qishloq xo'jaligida foydalaniladigan tuproqning turi va sifati, hosildorligi aniqlash usullari to'g'risidagi bilimlari boyib, ko'nikmalari shakllanadi. O'z-o'zini nazorat qilishni va xavfsizlik texnikasi qoidalariga rioya etishni o'rganadi. Qisqa vaqtda ko'p ma'lumotga ega bo'ladi va baholanadi.
Uyga vazifa	O'qituvchi: mavzu bo'yicha qo'shimcha yangi ma'lumotlar to'playdi. Mavzuga oid test, tarqatma materiallar va ko'rgazmali qurollar tayyorlaydi. Interfaol usullardan foydalanish, kelgusi darsga tatbiq etishni rejalashtiradi. O'quvchi: darsda olgan bilim, ko'nikma va malakalarini amaliy mashg'ulot jarayonida qo'llaydi, mavzu asosida tarqatma materiallarini tayyorlab keladi.
Kelgusi rejalar	O'qituvchi: yangi pedagogik texnologiyalarni o'zlashtirish, dars jarayoniga tatbiq etish, takomillashtirish; o'z ustida ishlash, pedagogik mahoratini oshirish. O'quvchi: mustaqil mehnat ko'nikmalarini shakllantirish; mavzuga oid qo'shimcha materiallardan foydalanishni mustaqil amalga oshirish malakasiga ega bo'lish.

90 daqiqadan iborat mashg'ulot bosqichlari

Bosqichlar	Mazmuni	Metodlar	Ajratilgan vaqt
1-bosqich	Tashkiliy qism: salomlashish, davomatni aniqlash, o'quvchilarning darsga tayyorgarligini tekshirish, mashg'ulotning borishi haqida tushuncha berish.	Og'zaki muloqot	5
2-bosqich	O'tilgan mavzuni mustahkamlash: o'quvchilarga "Ekin navlari va ularning hosildorligi, urug'chilik va ko'chat tayyorlash asoslari" mavzusi bo'yicha savollar beriladi.	Kichik guruhlarda ishlash	10
3-bosqich	Yangi mavzu bayoni: mavzuning maqsadi, asosiy ma'no-mazmuni, qo'llaniladigan ish usullari o'quvchilarga tushuntirib beriladi. Qizil va yashil kartochkalar yordamida mavzuga doir muammoli savollar guruhlariga muhokama uchun alohida-alohida tarqatiladi. Mustaqil ishlar tashkil qilinadi.	Qizil va yashil rangli tarqatma kartochkalar	15
4-bosqich	Yangi mavzu yuzasidan o'quvchilar bilimini mustahkamlash: "Insert"	"Insert" metodi	10

	jadvali asosida o'quvchilar bilimi mustahkamlanadi.		
5-bosqich	Amaliy mashg'ulot: o'quvchilarning mavzuga oid bilimlarini mustahkamlash maqsadida maktab bog'ida amaliy mashg'ulot tashkil qilinadi. Tuproqning turi va sifati, hosildorlikka ta'siri haqidagi ma'lumotlar bilan tanishtiriladi.	Kichik guruhlarda ishlash	40
6-bosqich	Uyga vazifa berish, darsni yakunlash: o'tilgan mavzuni takrorlash va mavzu bo'yicha mustaqil ravishda tarqatma materiallarni tayyorlab kelish.	Kichik guruhlarda ishlash	10

«Insert» metodi mustaqil fikrlashga o'rgatadi. Bunda ma'ruza mavzulari, kitob yoki boshqa materiallar oldindan o'quvchiga beriladi. O'quvchi matn-topshiriq bilan tanishib chiqib, o'z munosabatini muayyan belgilar orqali ifodalaydi:

(B) – men bilgan narsani tasdiqlaydi;
(Q) – men uchun yangi ma'lumot;
(–) – men bilgan narsaga zid;
(?) – meni o'ylantirdi, bu borada qo'shimcha ma'lumot zarur.
Buni jadval ko'rinishida quyidagicha tasvirlash mumkin:

«Insert» jadvali

Mavzu	B	Q	–	?
Qishloq xo'jaligida foydalaniladigan tuproqning turi va sifati, hosildorligini aniqlash usullari	Tuproqning rangi	Tuproqning turi, sifati va strukturasi	–	Tuproqning paydo bo'lishi

O'qituvchi dars davomida o'quvchilarning olgan bilimlarini tekshirishda qizil va yashil rangli kartochkalardan foydalanadi. Mavzuga oid tayanch tushunchalar yozilgan qizil rangli kartochkalar majmui tayyorlanib, har bir guruhga alohida-alohida tarqatiladi. Tayanch tushunchalarni mantiqiy ketma-ketlikda joylashtirish vazifasi beriladi, guruhlar topshiriqni bajarib bo'lgach, yashil rangli kartochkalar tarqatiladi. O'quvchilar unga qarab o'z javoblarini tekshiradilar. Natijalar umumlashtiriladi va o'quvchilar baholanadi.

Qizil rangli tarqatma material

Tuproq turlari	Tuproq strukturasi	Tuproq hosildorligi
Donador	Och qo'ng'ir	Plastinkasimon
Jigarrang	Kimyoviy	Tabiiy
Tangasimon	Sun'iy	Prizmasimon
Fizikaviy-kimyoviy	To'q tusli	Bo'z
O'tloqli va sho'rxok	Biologik	Mayda kesakli

Yashil rangli tarqatma material

Tuproq turlari	Tuproq strukturasi	Tuproq hosildorligi
Och qo'ng'ir	Donador	Plastinkasimon
Kimyoviy	Jigarrang	Tabiiy
Tangasimon	Sun'iy	Prizmasimon
Fizikaviy-kimyoviy	To'q tusli	Bo'z
O'tloqli va sho'rxok	Biologik	Mayda kesakli

O'ktam TOHIROV,
Respublika ta'lim markazi metodisti

2014-yil 12-fevral, № 13 (8662)

Бугунги ахборот асрида компьютерлар кўпчилигимизнинг яқин ҳамроҳимиз, асосий иш қуролимига айланиб улгурди. Бироқ баъзида унинг секин ишлаши, қимматли ҳужжат ва файлларнинг йўқолиб қолиши ёки зарарланиши иш самарадорлигига, қолаверса, кайфиятимизга ҳам салбий таъсир кўрсатади. «Иш қулолинг соз бўлса, машаққатинг оз бўлар», деганларидек компьютер ҳам доимий эътибор ва «парвариш»ни талаб этади. Антивируслар айти шу мақсадда ишлаб чиқилган бўлиб, фойдаланувчиларга маълумотларни ишончли ҳимоя қилишда кўмаклашади.



Bilasizmi?



АНТИВИРУС — КОМПЬЮТЕРНИНГ ИШОНЧЛИ ҲИМОЯЧИСИ

Илмий манбаларда анти-вирусларга шахсий компьютерлар операция тизими-ни вируслар, хакерлар ҳужумидан, шахсий маълумотларни ўзлаштириш мақсадида тизимга ноқонуний йўл билан киришдан ҳимоя қилиш мақсадида ишлаб чиқилган махсус дастур, дея изоҳ берилди. Компьютерда қимматли маълумотлар бўлмаган тақдирда ҳам, антивирус дастурларини ўрнатиш мақсадга мувофиқ. Сабаби, вируслар операция тизимларнинг меъёрида ишлашига тўсқинлик қилади. Вирусларнинг аксарияти компьютер фойдаланувчиси-нинг вақтини ўйраш, юзага келган носозликни бартараф этишга кўп куч ва вақт оғлаш учун атайин ишлаб чиқилган. Масалан, компьютернинг ишга тушиши ёки ўчиши қийин кечади, секин ишлайди, тизим пайтда қотиб қолади. Айти шундай вазиятда антивирус дастурлари муаммони бартараф этиб, компьютерда тинч ва хотиржам ишлаш имконини беради.

Айти пайтда антивируслар асосан «Microsoft» компанияси маҳсулоти саналган «Windows» операция тизимлари учун ишлаб чиқарилади. Боиси, дунё миқёсида ушбу операция тизим асосида ишловчи компьютерлар кенг оммалашган. Шу билан бир қаторда, антивирус дастурлари яратувчилари «Windows Mobile», «Symbian», «Apple iOS», «BlackBerry», «Android», «Windows Phone 7» сингари операция тизимлар учун ҳам ўз маҳсулотларини тақдим этишмоқда. Шу каби операция тизимли ускуналарнинг ҳам дастурий таъминотлардан зарарланиши эҳтимолининг мавжудлиги маъмур маҳсулотларга бўлган талабни оширмоқда.

«Microsoft» маҳсулотларида антивируслар одатда қуйидаги тартибда ишлайди: антивируслар компьютер хотирасида (оператив ёки доимий) зарарланган кодни аниқлаган тақдирда, карантин ҳарёини ишга тушириб, уни блоклайди ва вирусни йўқ қилади. Бироқ ҳар кун янгида-янги вирус дастурларининг ишлаб чиқилаётгани ва тарқатилаётгани антивирус маълумотлар базасини махсус тармоқлар орқали мунтазам янгилатиш зарурлиги тақозо этади. Шу йўл билан антивируслар янгича вируслар ҳақидаги ахборотлар, уларнинг кодлари, қўрилиши ва қарши курашиш чораларини ўзлаштиради.

Бугун антивируслар бозорида компьютерларнинг пулли ва бепул «ҳимоя қалқонла-

ри» фойдаланувчилар эътиборига ҳавола қилинмоқда. Ҳар ким ўзининг ёки операция тизим имкониятларига қараб улардан бирини танлаш мумкин. Масалан, **avast free antivirus** ёки **avira personal antivirus** бепул дастурлари компьютер қаттиқ диски ва бошқа хотира қурилмаларини автомат тарзда сканердан ўтказиб, зарарли вируслардан халос этади, электрон почтанинг хавфсиз ишлашини ҳам таъминлаш имконига эга.

Антивирус дастури қандай танланади?

Антивирус дастурини танлаш билиш ҳам муҳим саналади. Бу шахсий компьютер ва қимматли маълумотларнинг сақланиши учун биринчи навбатда зарур. Компьютерга бир вақтнинг ўзидики антивирус дастурини ўрнатиш тавсия қилинмайди. Шу боис энг яхши ва мақбул дастурни танлаш муҳим.

Бунда, биринчи навбатда, антивирус дастурининг компьютер имкониятларига мос келишини аниқлаш зарур. Масалан, компьютер процессори, оператив хотира ва ҳоказо. Дейлик, техник имкониятлари қучсиз бўлган компьютерлар Kaspersky антивируси «кўтара» олмайди. Мутахассислар агар компьютер унчалик янги бўлмаса, энг сўнги ишлаб чиқилган антивирусларни танлаш маслиҳати маслаҳат берилади.

Таъкидлашчи, «Windows» операция тизимидаги айрим камчиликлар сабаб ҳалигача шахсий компьютерни зарарли дастурлар ва бошқа хуружлардан тўлиқ ҳимоя қилувчи мукамал антивирус яратилмаган. Шундай бўлса ҳам, ушбу операция тизим асосида ишловчи шахсий компьютерларни ҳимоялашнинг энг мақбул йўли сифатида ишончли антивирус дастурларини ўрнатиш ва доимий назоратдан ўтказиб туришни айтиш мумкин.

Сохта антивируслардан эҳтиёт бўлинг!

Сохта антивируслар (кўпинча «scareware»лар ҳам дейилади) дастурчилар томонидан устамонлик билан

реклама қилиниб, фойдаланувчиларда компьютерни турли зарарлардан буткул тозалаш борасида ишончли тасаввур уйғотилади. Улар турли веб-ресурсларда махсус ойначалар орқали фаол тарғиб қилинади. Бу каби антивируслар турли сохта оғоҳлантиришларни тақдим этиб турса ҳам, аслида компьютерни ҳеч қандай хуружлардан ҳимоялай олмайди.

Сохта антивирусларнинг компьютер экранига чиқарилган хабарлари фойдаланувчини беихтиёр ушбу дастурни юклаб олиш, тақлиф қилинган янги маълумотлар базасини янгилаш, зарарли дастурларни йўқ қилишга ёки антивирусни юклаб олишга ундайди. Натижада компьютер вируслардан тозаланиш ўрнига бир талай янги «бош оғриқ»ларни орттириб олади. Шунингдек, айрим сохта антивируслар зарарли дастурларни атайин юклаб олиб, сўнгра уни «йўқ қилади» ва ишончингизни қозонишга эришади. Компьютер самарадорлигини пасайтириш, маълумотларни ўзлаштириш, ёлгон хабар бериш, лицензияланган дастурларнинг автомат янгиланишини чеклаш, «Microsoft» компаниясининг хавфсизлик маркази номидан сохта маълумотлар бериш сингари кўплаб «қинғирликлар» ҳам айнан шу каби антивирусларнинг «иши».

«AntivirusXP» ана шундай сохта антивируслардан бири. Унга қарши самарали кураш олиб бориш учун аввало интернетдаги ҳар қандай эълонга ҳам эътибор қаратмаслик лозим. Керакли дастурларни эса фақат махсус савдо марказларидаги ишончли, лицензияланган намуналаридан олиш, комплекс антивирус дастурларидан фойдаланиб, уларнинг маълумотлар базасини мунтазам равишда янгилатиш зарур. Бу борадаги батафсил ахборот ва фойдаланиш маълумотларни «Microsoft» компаниясининг www.microsoft.com расмий сайтидан олиш мумкин.

Маълумотлар базасини янгилаш

Антивирус дастурлари, юқорида айтиб ўтганимиздек, мунтазам равишда ян-

гиланиб туриши лозим. Чунки ҳар кун янгида-янги компьютер вируслари ишлаб чиқилади. Шу сабабли антивирус дастури қанчалик кўп янгиланса, шунчалик хавфсизлик таъминланади.

Агар компьютер интернет тармоғига доимий уланиб турса, аксарият антивируслар автомат тарзда маълумотлар базасини янгилайди. Бу имконият мавжуд бўлмаган тақдирда, антивирус дастурининг асосий веб-саҳифасидан янгиланган маълумотларни хотира қурилмасига кўчириб олиш ва уларни соғлаш менюси орқали маълумотлар базасига импорт қилиш талаб этилади. Бунинг қандай тартибда амалга оширилиши эса веб-саҳифада батафсил ёритилган бўлади.

Айримлар антивирусларни янгилашда ноқонуний йўллардан ҳам фойдаланиб туради. Бу эса маълумотлар базасини интернет орқали янгиланиш чеклайди. Ҳар сафар антивирус ҳимоя қалит сўзини алмаштириш, янгиланиш кўлда амалга ошириш зарур.

Ўтган йилнинг энг яхши антивируслари

Ўтган йили AV-TEST ва AV-comparatives мустақил лабораториялари томонидан 2013 йилнинг энг яхши, ишончли антивируслари ўн таллиги эълон қилинди. Антивирус дастурлари операция тизимини интернет тармоғи орқали кириб келувчи зарарли вируслардан ишончли ҳимоялаш («Secure Internet Security» антивирус дастури энг яхши деб топилган), келтирилган зарарларни аниқлаш ва бартараф этиш самарадорлиги (BitDefender Internet Security), ўрнатилгандан сўнг операция тизим фаолиятига салбий таъсир кўрсатмасдан ишлаш (Norton Internet Security) сингари йўналишларда аниқланди. Тўпланган барча натижаларга кўра, айрим бепул антивируслар ҳам ишончлилик жиҳатдан пулли дастурлардан кам эмаслиги маълум бўлди. Бироқ пулли антивируслар бир қатор жиҳатлари билан улардан устун туради. Масалан, ҳар жиҳатдан энг яхши антивирус

деб тан олинган BitDefender дастури онлайн тўловларни амалга оширишда ишончли ҳимоя тизимига эга эканини исботлади. Иккинчи ўринда қайд этилган Kaspersky операция тизимини мукамал тегиштириб, тўловларни амалга оширишда маълумотларни кириштириш учун виртуал клавиатура тақдим этади. G Data антивируси эса машҳур банк троянларидан ишончли сақланишни таъминлайди.

Фойдали маслаҳатлар

Шуни унутмаслик лозимки, вируслар ҳам, антивируслар ҳам инсонлар томонидан пул топиш мақсадида яратилади. Кўпчилик дастурчилар вирусни ишлаб чиқишда унинг оммабоп антивирусларга мослашувчанлиги, курашувчанлигини инобатга олади.

Компьютер хавфсизлигини таъминлашда энг муҳим жиҳат инсон омили эканлигини унутманг. Шу боис компьютерингизга ҳар қандай дастурни ўрнатаверманг, хотира қурилмалари (флешка), электрон почта-газга келган манбаси ва манзили нотаниш бўлган хат ва спамлар, ижтимоий тармоқлар орқали жўнатилган хабарларга эҳтиёткор муносабатда бўлинг.

Тез-тез компьютерни тўлиқ сканер қилиб туриш лозим. Боиси, баъзи вируслар антивирус эътиборидан четда қолиб, компьютернинг қаттиқ дискига «жойлашиб» олади ва маълумотларни зимдан зарарлай бошлайди.

Windows 7, Windows Vista, Windows XP SP2 ва SP3, Windows XP операция тизимлари таркибида бренд-мауэрлар (компьютерни хакерлар, калит сўз, кредит карта маълумотлари ва ҳужжатлардан рўхсатсиз турли мақсадларда фойдаланувчилардан ҳимояловчи дастур) мавжуд бўлиб, улар доимо ёқилган ҳолатда туриши даркор. Шунингдек, бренд-мауэрларнинг мунтазам янгиланиш туриши ҳам маълумотлар хавфсизлиги ҳамда компьютернинг рисоладагидек ишлаб туришини таъминлайди.

Санжар РУСТАМОВ тайёрлади.

ҚАЙТА ТЕНДЕР САВДОЛАРИДА ИШТИРОК ЭТИШ УЧУН ТАКЛИФНОМА

Тендер тартиб рақами: 2-MRT-2014/2

Тендер номи: Дарслик ва ўқув қўлланмаларни қайта нашр этиш юзасидан қайта тендер савдолари.

Буюртмачи: Ўзбекистон Республикаси Халқ таълими вазирлиги.

Манзил: 100159, Тошкент шаҳри, Мустақиллик майдони, 5-уй.

Молиялаштириш: Давлат бюджети ва Республика мақсадли китоб жамғармаси маблағлари ҳисобидан амалга оширилади.

Мазкур тендер савдоларига дарсликлар ва ўқув қўлланмаларни нашр этиш учун нашриётлар таклиф этилади.

Тендер савдоларида янги ташкил этиш (бўлиш, қўйиш ва ҳоказо), тугатиш ёки банкротлик босқичида бўлмаган, давлат реестрида рўйхатга олинганга олти ой муддатдан кам бўлмаган, шартномаларни бажармаганлиги учун судга тортилмаган, дарсликлар ва ўқув-методик қўлланмаларни нашр этиш билан шуғулланиш учун лицензияга эга бўлган ҳамда илгари вазирлик билан тузилган шартномалар бўйича мажбуриятларни тўла бажара олган нашриётлар қатнашиш ҳуқуқига эга.

Қатнашичи буюртмачига шартномани бажариш имконияти ва малакаси борлигини тасдиқловчи ҳужжатларни тақдим этиши ва мазкур ҳужжатлар тендер ҳужжатининг иккинчи бобида келтирилган талабларга тўлиқ жавоб бериши лозим.

Қайта нашр этиладиган дарсликлар ва ўқув қўлланмалар ҳамда уларнинг адади қуйидаги жадвалда берилган:

Лот рақаами	Дарсликлар ва ўқув қўлланма номи	Тили	Ўзуви	Адади	Бир дона махсулотнинг максимал нархи (сўмда)
1-синф					
5	Математика	ўзбек	лотин	498 270	1 662,18
		рус	кирилл	67 827	2 029,24
		қорақалпоқ	лотин	11318	3 899,32
		қозоқ	кирилл	6177	4 994,75
		тожик	кирилл	5832	4 392,78
		қирғиз	кирилл	904	25 218,77
	туркман	лотин	998	26 358,58	
6	Математика дафтари	ўзбек	лотин	498 270	652,44
		рус	кирилл	67 827	769,26
		қорақалпоқ	лотин	11318	1 388,40
		қозоқ	кирилл	6177	1 749,60
		тожик	кирилл	5832	1 551,00
		қирғиз	кирилл	904	8 363,40
	туркман	лотин	998	9 132,15	
7	Атрофимиздаги олам	ўзбек	лотин	498 270	758,71
		рус	кирилл	67 827	893,44
		қорақалпоқ	лотин	11318	1 442,48
		қозоқ	кирилл	6177	1 776,11
		тожик	кирилл	5832	1 602,13
		қирғиз	кирилл	904	6 774,71
	туркман	лотин	998	6 582,84	
8	Одобнома	ўзбек	лотин	498 270	693,73
		қорақалпоқ	лотин	11318	1 301,71
		қозоқ	кирилл	6177	1 575,95
		тожик	кирилл	5832	1 438,31
		қирғиз	кирилл	904	6 902,94
		туркман	лотин	998	7 662,06
11	Тасвирий санъат	ўзбек	лотин	498 270	636,71
		рус	кирилл	67 827	1 049,93
		қорақалпоқ	лотин	11318	1 215,16
		қозоқ	кирилл	6177	2 134,36
		тожик	кирилл	5832	2 201,93
		қирғиз	кирилл	904	8 869,25
	туркман	лотин	998	8 042,00	
12	Жисмоний тарбия	ўзбек	лотин	498 270	588,54
		рус	кирилл	67 827	668,54
		қорақалпоқ	лотин	11318	1 114,38
		қозоқ	кирилл	6177	1 326,49
		тожик	кирилл	5832	1 286,93
		қирғиз	кирилл	904	6 688,94
	туркман	лотин	998	6 910,88	
2-синф					
13	Она тили	ўзбек	лотин	498 270	2 021,12
	Русский язык	рус	кирилл	67827	2 129,40
	Она тили (Ана tili)	қорақалпоқ	лотин	9880	2 895,72
	Она тили (Ана тілі)	қозоқ	кирилл	5583	4 226,44
	Она тили (Забони модари)	тожик	кирилл	5465	4 226,44
	Она тили (Эне тили)	қирғиз	кирилл	918	16 137,09
	Она тили (Ene dili)	туркман	лотин	1014	14 267,80
15	Ўзбек тили	рус	лотин	67827	1 106,96
	Ўзбек тили	қорақалпоқ	лотин	9880	1 106,96
	Ўзбек тили	қозоқ	лотин	5583	1 106,96
	Ўзбек тили	тожик	лотин	5465	1 106,96
	Ўзбек тили	қирғиз	лотин	918	1 106,96
	Ўзбек тили	туркман	лотин	1014	1 106,96
17	Атрофимиздаги олам	ўзбек	лотин	498 270	1 261,44
		рус	кирилл	67 827	1 417,15
		қорақалпоқ	лотин	9880	1 690,59
		қозоқ	кирилл	5583	3 124,26
		тожик	кирилл	5465	3 169,83
		қирғиз	кирилл	918	12 102,82
	туркман	лотин	1014	10 700,85	

3-синф					
26	Математика	ўзбек	лотин	452489	2 584,55
		рус	кирилл	61455	3 005,62
		қорақалпоқ	лотин	9880	4 705,54
		қозоқ	кирилл	5810	6 948,25
		тожик	кирилл	7404	6 315,91
		қирғиз	кирилл	893	32 774,11
туркман	лотин	1014	25 852,30		
27	Табиатшунослик	ўзбек	лотин	452489	1 491,09
		рус	кирилл	61455	1 734,01
		қорақалпоқ	лотин	9880	2 714,73
		қозоқ	кирилл	5810	3 912,79
		тожик	кирилл	7404	3 088,13
		қирғиз	кирилл	893	16 179,69
туркман	лотин	1014	13 376,06		
30	Тасвирий санъат	ўзбек	лотин	452489	1 789,31
		рус	кирилл	61455	2 080,81
		қорақалпоқ	лотин	9880	3 257,68
		қозоқ	кирилл	5810	4 810,33
		тожик	кирилл	7404	4 372,55
		қирғиз	кирилл	893	22 689,77
туркман	лотин	1014	17 897,75		
31	Муסיқа	ўзбек	лотин	452489	1 341,98
		рус	кирилл	61455	1 560,61
		қорақалпоқ	лотин	9880	2 443,26
		қозоқ	кирилл	5810	3 566,06
		тожик	кирилл	7404	2 779,31
		қирғиз	кирилл	893	14 561,72
туркман	лотин	1014	12 038,46		
8-синф					
34	Адабиёт (1-қисм)	ўзбек	лотин	421734	2 008,56
	Адабиёт (2-қисм)	ўзбек	лотин	421734	2 008,56
	Литература (1 часть)	рус	кирилл	47 038	3 118,54
	Литература (2 часть)	рус	кирилл	47 038	3 118,54
	Адабиёт (A'debiyat)	қорақалпоқ	лотин	10075	7 925,68
	Адабиёт (Эдебиет)	қозоқ	кирилл	5472	10 182,15
	Адабиёт (Адабият)	қирғиз	кирилл	843	39 539,56
	Адабиёт (Адабиёт)	тожик	кирилл	7830	9 129,49
Адабиёт (Edebiyat)	туркман	лотин	1021	34 889,97	
37	Геометрия	ўзбек	лотин	421734	2 037,00
		рус	кирилл	47 038	2 435,00
		қорақалпоқ	лотин	10075	3 847,82
		қозоқ	кирилл	5472	5 139,08
		тожик	кирилл	7830	4 872,00
		қирғиз	кирилл	843	25 632,00
туркман	лотин	1021	22 818,58		
39	География	ўзбек	лотин	421734	1 846,08
		рус	кирилл	47 038	2 370,77
		қорақалпоқ	лотин	10075	3 974,64
		қозоқ	кирилл	5472	5 344,81
		тожик	кирилл	7830	4 796,63
		қирғиз	кирилл	843	26 966,56
туркман	лотин	1021	21 993,93		
40	Физика	ўзбек	лотин	421734	1 846,08
		рус	кирилл	47 038	2 370,77
		қорақалпоқ	лотин	10075	3 753,13
		қозоқ	кирилл	5472	4 789,46
		тожик	кирилл	7830	4 305,49
		қирғиз	кирилл	843	23 299,20
туркман	лотин	1021	19 573,69		
41	Одам ва унинг саломатлиги	ўзбек	лотин	421734	1 774,28
		рус	кирилл	47 038	2 079,03
		қорақалпоқ	лотин	10075	3 522,53
		қозоқ	кирилл	5472	5 142,71
		тожик	кирилл	7830	4 057,60
		қирғиз	кирилл	843	22 560,09
туркман	лотин	1021	20 855,22		
42	Ўзбекистон тарихи	ўзбек	лотин	421734	1 774,28
		рус	кирилл	47 038	2 079,03
		қорақалпоқ	лотин	10075	3 522,53
		қозоқ	кирилл	5472	5 142,71
		тожик	кирилл	7830	4 057,60
		қирғиз	кирилл	843	22 560,09
туркман	лотин	1021	20 855,22		

2014-yil 12-fevral, № 13 (8662)

ҚАЙТА ТЕНДЕР САВДОЛАРИДА ИШТИРОК ЭТИШ УЧУН ТАКЛИФНОМА

(Давоми. Боши 12-бетда.)

43	Жаҳон тарихи	ўзбек	лотин	421734	1 774,28	
		рус	кирилл	47 038	2 079,03	
		қорақалпоқ	лотин	10075	3 522,53	
		қозоқ	кирилл	5472	5 142,71	
		тожик	кирилл	7830	4 057,60	
		қирғиз	кирилл	843	22 560,09	
44	Иқтисодий билим асослари	туркман	лотин	1021	19 101,06	
		ўзбек	лотин	421734	1 661,48	
		рус	кирилл	47 038	2 133,69	
		қорақалпоқ	лотин	10075	3 012,00	
		қозоқ	кирилл	5472	4 310,52	
		тожик	кирилл	7830	3 874,94	
45	Ўзбекистон давлати ва ҳуқуқи асослари	қирғиз	кирилл	843	20 969,28	
		туркман	лотин	1021	17 616,32	
		ўзбек	лотин	421734	2215,30	
		рус	кирилл	47 038	2844,92	
		қорақалпоқ	лотин	10075	5 036,25	
		қозоқ	кирилл	5472	7 108,54	
		тожик	кирилл	7830	5 688,90	
		қирғиз	кирилл	843	31 059,84	
		туркман	лотин	1021	27 137,41	
		9-синф				
		Она тили	ўзбек	лотин	426540	1 570,80
		Русский язык	рус	кирилл	42943	1 869,16
47		Қорақалпоқ тили (Qaraqalpaq tili)	қорақалпоқ	лотин	10075	3 002,50
		Қозоқ тили (Қазақ тілі)	қозоқ	кирилл	5592	3 831,57
		Қирғиз тили (Кыргыз тили)	қирғиз	кирилл	843	16 712,76
		Тожиқ тили (Забони тоҷики)	тожик	кирилл	7830	3 444,39
		Туркман тили (Turkmen dili)	туркман	лотин	1021	14 341,44
		ўзбек	лотин	426540	2 552,55	
52	Кимё	рус	кирилл	42943	3 037,39	
		қорақалпоқ	лотин	10075	5 167,04	
		қозоқ	кирилл	5592	6 948,25	
		тожик	кирилл	7830	6 037,38	
		қирғиз	кирилл	843	34 087,97	
		туркман	лотин	1021	28 592,11	
53	Физика	ўзбек	лотин	426540	2 310,20	
		рус	кирилл	42943	2 630,93	
		қорақалпоқ	лотин	10075	3 847,82	
		қозоқ	кирилл	5592	5 139,08	
		тожик	кирилл	7830	4 310,64	
		қирғиз	кирилл	843	21 529,48	
54	Жаҳон иқтисодий-иқтисодий географияси	туркман	лотин	1021	18 160,87	
		ўзбек	лотин	426540	2 697,60	
		рус	кирилл	42943	3 271,03	
		қорақалпоқ	лотин	10075	5 564,50	
		қозоқ	кирилл	5592	7 396,27	
		тожик	кирилл	7830	6 564,99	
56	Ўзбекистон тарихи	қирғиз	кирилл	843	36 888,36	
		туркман	лотин	1021	30 941,33	
		ўзбек	лотин	426540	1 963,50	
		рус	кирилл	42943	2 336,45	
		қорақалпоқ	лотин	10075	3 974,64	
		қозоқ	кирилл	5592	5 283,05	
		тожик	кирилл	7830	4 689,28	
		қирғиз	кирилл	843	26 348,83	
		туркман	лотин	1021	22 100,95	

53	Жаҳон тарихи	ўзбек	лотин	426540	1 680,33
		рус	кирилл	42943	2 417,19
		қорақалпоқ	лотин	10075	3 522,53
		қозоқ	кирилл	5592	5 142,71
		тожик	кирилл	7830	4 057,60
		киргиз	кирилл	843	22 560,09
54	Конституциявий ҳуқуқ асослари	туркман	лотин	1021	20 855,22
		ўзбек	лотин	426540	2 454,38
		рус	кирилл	42943	2 920,57
		қорақалпоқ	лотин	10075	5 058,13
		қозоқ	кирилл	5592	7 044,66
		тожик	кирилл	7830	5 769,60
55	Чизмачилик	киргиз	кирилл	843	32 353,43
		туркман	лотин	1021	27 896,95
		ўзбек	лотин	426540	1 501,63
		рус	кирилл	42943	1 710,10
		қорақалпоқ	лотин	10075	2 501,08
		қозоқ	кирилл	5592	3 340,40
56		тожик	кирилл	7830	3 166,80
		киргиз	кирилл	843	16 660,80
		туркман	лотин	1021	14 832,08

Мазкур дарслик ва ўқув қўлланмаларнинг бошланғич қиймати тўғрисидаги маълумотлар талабгорларга Тендер ҳужжатлари билан бирга тақдим этилади.

Тендер ҳужжатларини олиш учун талабгорлар Ўзбекистон Республикаси Халқ таълими вазирлигининг махсус № 23 402 000 300 100 001 010 (ХКМ Марказий банк Бош бошқармаси МФО: 00014 ИНН: 201 122 919 ш/хр 401 410 860 262 667 950 100 075 001 ИНН: 201 122 808 ОКОНХ 97300) ҳисоб рақамига 4 000 000 (тўрт миллион) сўм ўтказганлигини тасдиқловчи ҳужжатни тақдим этишлари шарт. Тўлов юқоридаги ҳисоб рақамига тўғридан-тўғри пул ўтказиш йўли билан амалга оширилади. Тендер ҳужжатларини олиш учун қатнашчилар томонидан тўланган тўлов қайтарилмайди.

Тендер савдоларида қатнашиш истагини билдирган ва Тендер ҳужжатларини харид этган корхона ва ташкилотлар **2014 йил 12 февралдан** бошлаб ҳар кун (шанба ва якшанба кунларидан ташқари) Тошкент вақти билан соат 10:00 дан 17:00 гача тендер савдоларига тегишли қўшимча маълумотларни Тендер комиссиясининг ишчи органи Ўзбекистон Республикаси Халқ таълими вазирлиги "Дарсликлар ва ўқув-методик адабиётларнинг янги авлодини яратиш" бўлимида (Манзил: 100159, Тошкент шаҳри, Мустақиллик майдони, 5-й, 319-хона, телефон (+99871) 239-40-83, факс (+99871) 239-40-81) олишлари мумкин.

Тендер ҳужжатлари асосида талаб этиладиган барча ҳужжатлар таклифнинг умумий қийматининг бир фоизидан кам бўлмаган зақалат суммаси билан бирга **2014 йилнинг 24 февраль** кўни соат 14:00 га қадар Республика таълим марказига топширилиши шарт. Шу вақтдан кечиккан таклифлар қабул қилинмайди. Тендер таклифлари **2014 йил 25 февраль** кўни соат 15:00 да Республика таълим марказида (Манзил: Тошкент шаҳри, Фурқат кўчаси 174-й) барча қатнашчилар вакиллари иштирокида очилади.

Тендер комиссияси Тендер ҳужжатининг 1 боб 6-бандида белгиланган тартибда Тендер ҳужжатларига қўшимчалар киритиш орқали таклифлар топширишининг охири мuddатини узайтириши мумкин. Шундай ҳолатда барча қатнашчиларнинг ҳуқуқлари ўзгарган мuddатга мутаносиб равишда ўзгаради.

Буюртмачи қатнашчилар томонидан тендер таклифини тайёрлаш билан боғлиқ бўлган харажатларга жавобгар эмас.

Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети кафедраларида қуйидаги мавжуд бўш (вакант) ўринларга танлов эълон қилади:**Кафедра мудири лавозимига:**

1. "Тарих" кафедраси (1).
2. "Корейс тили ва адабиёти ўқитиш методикаси" кафедраси (1).
3. "Инглиз тили ўқитиш назарияси ва методикаси" кафедраси (1).
4. "Умумий педагогика" кафедраси (1).
5. "Биология ва уни ўқитиш методикаси" кафедраси (1).
6. "Кимё ва уни ўқитиш методикаси" кафедраси (1).

Профессор лавозимига:

1. "Психология" кафедраси (0,75).

Доцент лавозимига:

1. "Немис тили ўқитиш методикаси" кафедраси (1).
2. "Умумий тилшунослик" кафедраси (0,5);
3. Ҳарбий кафедра (1).
4. "Физика ва уни ўқитиш методикаси" кафедраси (1).
5. "Бошланғич таълим педагогикаси ва тарбиявий иш методикаси" кафедраси (1).
6. "Психология" кафедраси (0,75).
7. "Мақтабгача таълим" кафедраси (0,5).

Катта ўқитувчи лавозимига:

1. "Фалсафа" кафедраси (1).
2. "Демократик жамият қуриш назарияси ва амалиёти" кафедраси (0,75).
3. "Рус тили ва адабиёти ўқитиш методикаси" кафедраси (1).
4. "Математик анализ" кафедраси (1).
5. "Физика ва уни ўқитиш методикаси" кафедраси (1).
6. "Бошланғич таълим педагогикаси ва тарбиявий иш методикаси" кафедраси (1).
7. "Бошланғич таълим методикаси" кафедраси (1).
8. "Коррекция педагогика" кафедраси (1).
9. "Махсус таълим методикаси" кафедраси (0,75).
10. "Мақтабгача таълим" кафедраси (1).
11. "Умумий педагогика" кафедраси (1).
12. "Тасвирий санъат ва уни ўқитиш методикаси" кафедраси (0,25).
13. "Зоология, анатомия ва физиология" кафедраси (1).
14. "Қасб таълими методикаси" кафедраси (1).

Ўқитувчи лавозимига:

1. "Давлат ва ҳуқуқ асослари" кафедраси (0,75).

2. "Тарих ва ижтимоий фанларни ўқитиш методикаси" кафедраси (1).
3. "Рус ва чет эл адабиёти" кафедраси (0,5).
4. "Инглиз тили ўқитиш назарияси ва методикаси" кафедраси (1).
5. "Немис тили ўқитиш методикаси" кафедраси (0,5).
6. "Инглиз тили амалий курси" кафедраси (1).
7. "Табиий таълим йўналишларида чет тиллар" кафедраси (0,5).
8. "Гуманитар таълим йўналишларида чет тиллар" кафедраси (1).
9. "Умумий тилшунослик" кафедраси (0,5).
10. "Математика ва уни ўқитиш методикаси" кафедраси (0,5).
11. "Бошланғич таълим педагогикаси ва тарбиявий иш методикаси" кафедраси (0,75).
12. "Бошланғич таълим методикаси" кафедраси (1).
13. "Педагогика" кафедраси (0,5).
14. "Амалий психология" кафедраси (0,5).
15. "Умумий педагогика" кафедраси (1).
16. "Умумий психология" кафедраси (0,5).
17. "География ва уни ўқитиш методикаси" кафедраси (0,5).
18. "Ишлаб чиқариш технологиялари" кафедраси (0,75).

Танловда қатнашишни хоҳловчилар танлов эълон қилинган кундан бошлаб 30 кун ичида қуйидаги манзилга ариза билан мурожаат қилишлари мумкин:

Тошкент шаҳри, Яққасарой тумани, Юсуф Хос Ҳожиб кўчаси, 103-уй, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети ходимлар бўлими. Мурожаат учун телефон: (8371) 255-68-70.

Бир шеърлар бўлади, тоғдан шарқираб тушаётган шалолага ўхшайди: тиниқ, табиий, муздек — мудроқ хужайраларингача уйғотиб юборади.

Бир шеърлар бўлади, жўмракдан оқайтган сувга ўхшайди: тўғри, раво, илқ... — баданга хуш ёқади, аллалайди.

Бир шеърлар бўлади, адирда елаётган арғумоқдай асов, бўйбермас — миномасанг ҳам, кенгликларга олиб кетади сени.

Бир шеърлар бўлади, циркда ўйнаётган отдай ювош, минги қилинган — унга қўшилиб, саҳна доирасида айланаверсан, айланаверсан...

СЕНСИЗ ЁЛГИЗ,
ҒАРИБ БЎЛДИМ...

Тўра Сулаймон



тиради. Тўра Сулаймон бисотида халқ оғзаки ижоди намуналаридек қуйма сатрлар талай. Масалан:

Тоғларнинг қори-қори,
Қор тагида баҳори.
Янги чиққан ой мисол
Бўлсин ҳар кимнинг ёри...

Тоғлар боши тумандир,
Тарқалиши гумондир.
Хабар олмасанг мендан,
Ҳолим беҳад ёмондир.

Бундай тўртликларни ёзиш бир қарашда осонгина туюлади. Лекин ба-

Хешларимнинг бемаврид
кўзларида ёш кўрсам,
Бир мард билан нопокнинг
тақдирин туташ кўрсам,
Қайси бир бегунохнинг
кенг йўлда адаш кўрсам,
Бир бетайин кимсанинг
оёғида бош кўрсам...
Кўнглимда армон ётар
Терскайдаги қор мисол.

Тоғнинг кун тушмас томони терскай дея аталишини билган, ундаги қор узок вақт эримай туришини кузатган киши шоир изтироби икки кунлик эмаслигини теран ҳис қилади. "Армон" шеърдан олинган ушбу парча Тўра Сулаймон шахсиятини англаштириш билан ҳам аҳамиятли, қадри. Шоирни яқиндан таниган, билганлар у ҳамиша мардни улуғлаб, номарддан очик-ошкор ҳазар қилганини айтадилар. Ялтоқни ёқтирмаслигини яшириб ўтирмаган, шундайлар билан қурдош бўлиб қолса, ўша ердан тезгина кетиш тараддудига тушган.

"Сенсиз ёлғиз, ғариб бўлдим" китобини варақлаган киши "Иккинчи умр манзиллари" сўзбошисини ўқиб, Тўра Сулаймон ижодини янада чуқурроқ англайди. Истеъдод қирраларини кўз олдига яққол келтиради, юксак маҳоратига қойил қолади, завқ олади. Асар сўнггида эса Равшанбек Маҳмудовнинг ижодкор портретига чизилган билан танишиб, шоир шахсиятига ҳурмат оратиши. Шу маънода китоб ҳақида ошриб-тошириб гап айтишга эҳтиёж йўқ, деган умидда фикрларимизни мухтар қиламиз. Фақат, китобхон "Сенсиз ёлғиз, ғариб бўлдим"даги мақолалар ва эсселарни ҳам кунт билан мутолаа қилиши зарурлигини алоҳида эслатмоқчимиз. Зеро, уларда Тўра Сулаймоннинг жонқуяр ижодкорлик савияси намоён.

Азизбек АНВАР,
шоир

ҲАВОДАЙ ҲАЁТБАХШ НАФАС

кўрган чиройни сўзда чизиб, ўқувчига кўрсатади. Тасвир аниқ-тиниқ, таъсирчан бўлиши учун китобий хитоблар эмас, айнан ўша ердаги ўт-ўланнинг, қуш-қумойнинг эл тилидаги номини топиб ёзади. Адабиётшунос Қозокбой Йўлдошев китоб сўзбошисида таъкидлаганидек, бу хилдаги сўзларни у шунчаки экзотика учун, этнографик далил сифатида эмас, табиий таъсир воситаси тарзида жуда ўринли ишлатган.

Қарчигайнинг ҳавоси
Текхан жайрон тек турмас...

ёки

Кўл тегмаган тўпичоқ
Кўкка сапчир қулондай...

каби сатрлар бир ўқишда тилингизга ёпишади, йўл-йўлакай ичингизда такрорлаб юраверасиз. Мисралардаги халқоналик шеърни қадрдонга айлан-

диёт билан сийқалик орасини аниқ фарқлаб олмаган ижодкор фольклорга ўхшатаман деб жўнгина гапларни тизмалаб қўйиши ҳеч гап эмас. Халққа хос ва мос ёза олиш учун Яратган юқтирган бахшиёна руҳ бўлмаса бекар.

Ажаб бир созим бор,
ўзгача саси,
Ҳаводай ҳаётбахш,
билсанг, нафаси,
Элга эшлигимнинг
сабаби шундан,
Шундай, шодлигимнинг
йўқ ниҳояси.

Шоир қадимий оҳанглар ва замонавий шеърят аъёнларини катта маҳорат билан уйғунлаштириб, ўз овозига эга бўлганки, ёзганларини фольклор орасига ёки бошқа адабий намуналар қатига яшириб қўйсангиз, сатрлари яққол ажралиб, манамен деб Тўра Сулаймонни эслатиб тураверади:

«Арслон пластик» масъулияти чекланган жамияти «Ипотека банк» акциядорлик тижорат банкининг Меҳнат филиали билан 2006 йилдан бери ҳамкорлик қилиб келмоқда. Биз филиал жамоасидан шунинг учун ҳам миннатдорлик, бу ерда миқдорларга намунали хизмат кўрсатишда, тартиб-интизом, шунга масъулият ҳисси юқори эканлигини сездик.

Биз тез-тез ушбу филиалнинг кредит бўлимига мурожаат қиламиз, ҳар бир миқдор билан дўстона ва самимий муносабатда бўлаётган банк ходимларига қўлимиз тушади. Улар биз каби барча миқдорларга кредит олиш, бунинг учун зарурий ҳужжатларни тўлдириб бўйича йўл-йўриқ кўрсатишади. Бундан кейин ҳам ушбу банк муассасасининг доимий ҳамкори бўлиб қоламиз. Ҳурмат билан «Арслон пластик» масъулияти чекланган жамияти раҳбари М.Раҳмонов».



БАНК МИҚДОЗ ХИЗМАТИДА

«Ипотека банк» акциядорлик тижорат банкининг Меҳнат филиали жамоаси раҳбариятига турли корхона ва муассасалардан, тадбиркорлик субъектларидан келиб тушаётган бундай миннатдорлик мактублари жуда кўп. Бу эса жамоанинг ўз ҳамкор ва миқдорларга намунали хизмат кўрсатиб келаётганига яққол мисолдир.

Банк маъмурияти кичик бизнес субъектларини молиявий қўллаб-қувватлаш борасида Ўзбекистон Республикаси Президентини ҳамда Вазирлар Маҳкамаси томонидан қабул қилинган бир қатор фармон ва қарорлар ижросини таъминлаб келмоқда. «Обод турмуш йили»да барча кредит қўйилмалари ҳисобидан кичик бизнес субъектларига 22 085,4 миллион сўм маблағ ажратилди. Албатта, катта миқдордаги бу сумма кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлиқни ривожлантириш орқали Ўзбекистон тараққиётига ҳисса қўшмоқчи бўлаётган фуқаролар учун аини мудоао бўлди.

Ушбу филиалга ҳар кун юзлаб фуқаролар турли молиявий масалаларда мурожаат қиладилар. Имкон қадар уларнинг талаб ва истакларини қондириш керак. Айниқса, улар орасида ўз кичик бизнеси ва хусусий тадбиркорлигини йўлга қўйиш нияти бўлган хотин-қизлар кўпчиликини ташкил этади. Шуниси эътиборга молики, Президентимизнинг 2004 йил 19 майдаги «Ўзбекистон Республикаси Хотин-қизлар қўмитаси фаолиятини қўллаб-қувватлаш борасидаги қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида»ги фармони, Вазирлар Маҳкамасининг 2009 йил 10 июндаги «Тадбиркорлик фаолиятини амалга оширишда рухсатномалар олиш тартиб-таътиллари тақомиллаштириш ва соддалаштириш тўғрисида»ги, 2009 йил 29 июлдаги «Оилавий тадбиркор-

ликни ҳамда ҳунармандчилик фаолиятини ривожлантириш ва кенгайтириш чора-тадбирлари тўғрисида»ги қарорлари ижросини таъминлашга барча банк муассасалари қатори «Ипотека банк»нинг Меҳнат филиали жамоаси ҳам ўз ҳис-

сисини қўшиб келмоқда. Утган йили 2 650,7 миллион сўмлик кредит маблағлари айнан аёл тадбиркорларга ажратилди.

— Филиалимизга келиб ёзма равишда мурожаат қилаётган миқдорларнинг аризаси учун кун ичида қўриб чиқиладди. Утган йили ўз кичик бизнесини йўлга қўйиш ниятида бўлган 54 нафар опа-сингилларимизнинг аризаларини ижобий ҳал қилдик. Уларнинг 5 нафари ишлаб чиқариш, 23 нафари савдо, 4 нафари хизмат кўрсатиш ва сервис, қолганлари эса турли соҳаларда ўз бизнес лойиҳасини тақдим этишди. Айни пайтда 42та иш ўрнини яратишга эришган бу аёл тадбиркорларнинг барчаси ўз фаолиятини давом эттирмоқда, — дейди «Ипотека банк»нинг Меҳнат филиали «Иқтисодиёт тармоқларини

кредитлаш ва қурилишни молиялаш» бўлими бошлиғи Гулнора Саломова. Ўзбекистон Республикаси Президентининг «Мамлакатимизда ноозик-овқат истеъмол товарлари ишлаб чиқаришни кенгайтиришни рағбатлантиришга доир қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида»ги қарори (2009 йил, 28 январь) ижросини таъминлаш мақсадида «Ипотека банк»нинг Меҳнат филиали шу турдаги корхона-

ларга 7 356,6 миллион сўмлик кредит ажратди. Табиийки, катта ҳажмдаги бу сумма ўша корхоналарнинг барқарор суъратда ривожланишини таъминлайди, маҳсулот ишлаб чиқариш сифатини яхшилаб, истеъмолчилар эҳтиёжини имкон қадар қоплайди. Ҳозирги вақтда хоҳ пойтахтимиз бозор ва савдо раста, дўконлари, хоҳ вилоят ва туман марказларидаги катта-кичик бозорлар бўлсин, ўзимизда ишлаб чиқарилган нафақа суг, қандолатчилик ва пазандалик маҳсулотлари билан тўлиб-тошган. Ишлаб чиқарувчи корхоналар аҳолининг озиқ-овқат маҳсулотларига бўлган эҳтиёжини қондиришда маҳсулот тайёрлашининг дунё стандартларини ўзлаштирган бўлиши муҳим. Бунинг учун корхонада мустахкам моддий-техник база ҳам яратилган

Reklama o'rinda

бўлиши керак. Президентимизнинг 2009 йил 26 январда эълон қилинган «Озиқ-овқат маҳсулотларини ишлаб чиқаришни кенгайтириш ва ички бозорни таъминлаш бўйича қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида»ги қароридан ана шу масалаларга жиддий эътибор қаратилган. «Ипотека-банк»нинг Меҳнат филиали томонидан 2013 йилда сифатли, хариддор озиқ-овқат маҳсулотлари ишлаб чиқарувчи корхоналарга 2 705,2 миллион сўмлик кредит маблағининг ажратилиши ушбу қарор ижросига қўйилган муносиб ҳисса бўлди.

Филиал маъмурияти турли касб-ҳунар коллежларининг битирувчиларига, оилавий тадбиркорларга, инвестицион кредит ва лизинг амалиётларига зарурий миқдорда кредит маблағлари ажратилиши натижасида 155та иш ўрнини яратилишига шарт-шароит тугдирди. Шунингдек, 244 нафар фуқарога ипотека, истеъмол, таълим ва овердрафт кредитларини ажратди. Тижорат банклари орасида ўз нуфузи ва мавқеига эга бўлган ушбу жамоа жорий йилда ўз миқдорлари талаб-истакларига мос равишда кредит маблағларини 2013 йилга нисбатан 1,3 баробарча оширишни мўлжалламоқда. Албатта, яхши ният билан режалаштирилган ишнинг натижаси ҳам шунга яраша бўлади.

Хулқар ТҲИМАНОВА,
«Ma'rifat» мухбири

2014-yil 12-fevral, № 13 (8662)

ОТАСИННИНГ ҚИЗИ

устозларининг меҳнати меvasини
ўз муваффақиятларида намоён этмоқда

Халқимизда «Дарахтни ер, одамни меҳнат кўтарар» деган ҳикмат бор. Чиндан ҳам, инсон ўз устиди тинмай ишлаб, аниқ мақсад сари дадил илдамласа, иродасини тоблаб, машаққатларга дош беришни ўрганса, албатта кўзлаган ниятига эришади.

Хар бир фурсатни бе-
баҳо санаб, имкониятлардан унмולי фойдалана-
ётган ёшларимиз, хусу-
сан, спортчи ўғил-қизла-
римиз юртдошларимиз
кўнглини қувончу фахрга
тўлдириб, улкан спорт
майдонларида мамлақати-
миз шарафини муносиб
ҳимоя қилиб келмоқда.
Ёшлик — шижоат, гўзал-
лик ва қуч-қувват қайнаб-
тошадиган фурсат. Шун-
дай экан, ёшликнинг
жўшқин дамларини
ҳаётимиз давомидида асқо-
тадиган билим ва ҳунар
ўрганиш каби мақсадлар-
га йўналтириш аини мудо-
да. Буни теран англаган
замондошимиз Санойим
Еркинбаеванинг спортда
эришаётган ютуқларига
тенгдошларининг ҳаваси
келади. У «ҳаракат» деган
сўзни ўзига шиир қилиб
олган. Бу аҳд бор-йўғи
бир сўздан иборат, лекин

бутун тирикликнинг маз-
мун-моҳияти мужассам. У
ўз шиорига мувофиқ тар-
зда тинмай меҳнат қила-
ди, машғулотларда фаол
иштирок этади.

— Отам полвон бўлган,
— дейди Санойим спорт-
га илк бор меҳр қўйган
кезларини эслаб. — Бо-
лалигимда қишлоқ ода-
млари, қариндошларимиз
полвоннинг қизининг
юришию гапириши ҳам
отасига ўхшайди, дей-
шарди. Назаримда, айнан
шу ҳолат спортга бўлган
қизиқишимни орттирди.
8-синфда ўқиётганимда
Хоразм вилоятида ёшлар
ва ўсмирлар ўртасида
Ўзбекистон чемпионати
ўтказилганди. Ушанда илк
мартта бундай катта мусо-
бақада қатнашаётганимга
қарамай, 1-ўринни қўлга
кайритгандим. Бу ютуғим
ўзимга, ўз қучимга бўлган
ишончимни мустаҳкамла-

ди. Шу билан бирга, яна-
да кўпроқ тер тўкишга
ундади.

Отасининг изидан бо-
риб полвон бўлган Са-
нойим 2012 йили 9 май
— Хотира ва қадрлаш
куни муносабати билан
ташқил этилган ёшлар
ўртасидаги мамлакат чем-
пионатиди ҳам фахрли 1-
ўринни эгаллади. Бу на-
тижа билан эса у Бердақ
номидаги Қорақалпоқ
давлат университетига
имтиҳонсиз ўқишга қабул
қилинди — ҳозир жисмо-
ний маданият йўналиши-
нинг иккинчи босқич та-
лабаси.

С.Еркинбаева 2012
йили Англия пойтахти
Лондон шаҳрида бўлиб
ўтган кураш бўйича жаҳон
чемпионатиди бронза ме-
дали билан тақдирланди.
Шунингдек, Чехия, Ҳин-
дистон, Украина, Таилан-
да дзюдо ва кураш бўйи-
ча ўтган мусобақаларда
ҳам қатнашиб, совриндор-
лар қаторидан жой олди.
Санойим 2013 йили дзю-
до бўйича Тошкентда ке-
чган Гран-при турнирида
ҳам бронза медали соҳи-
баси бўлди.

Албатта, шогирд камо-
лини кўрган мураббий-
нинг елкасидан тоғ ағда-
рилади, енгил нафас ола-
ди. Шу билан бирга, шо-
ғирди муваффақиятлари-
да ҳиссаси борлигини
ҳис этиб гурурланади. Ку-
раш силрини ўргатган
устозлари Равшан Холи-
қов, Барлиқбой Жиемура-
тов, Ўзбекистон хотин-
қизлар терма жамоаси
бош мураббийи Неля Ис-
хатова олдида Санойим
ҳамиша ўзини қарздор
деб билади. Устозлари
уни ҳар бир ютуқ сари
руҳлантирганини доимо
ёдда тутди.

— Спортда энг муҳим
омил — ўзингизга бўлган
қатъий ишонч, — дейди
С.Еркинбаева. — Ишонч
эса мусобақаларда, маш-
ғулотларда қилинган
ҳақиқий меҳнат самараси-
да пайдо бўлади. Менга
буни устозларим ўргат-
ган. Барчаси учун улар-
дан миннатдорман.

Гулнора
КАЛИБЕКОВА,
Қорақалпоқ давлат
университети
магистранти

«ҚАРАБ ТЕП» ЎЙИНИ ОММАВИЙЛАШМОҚДА

Самарқанд шаҳрида «Соғлом бола — юрт таянчи» шиори остида республика назарий-амалий семинари бўлиб ўтди. Семинарни ўтказишдан кўзланган асосий мақсад — бир пайтлар халқимиз орасида кенг оммалашган, бугун аста-секин унутилиб кетаяётган «Қараб теп» миллий ўйинини оммалаштириш, ёш авлод-
ни ана шундай миллий ўйинларга кенг жалб этишдан иборат.

— «Қараб теп» миллий ўйини
нафақат болалар, балки катталар
ўртасида ҳам XX аср бошларида
оммавий тадбирлар, сайилларда
кенг оммалашган, — дейди «Пол-
вонлар миллий энциклопедияси»
жамияти раиси Норкул Юсупов. —
Бу ўйин билан 6 ёшдан 70 ёшга
ча бўлган юртдошларимиз шугу-
ланиб келишган. Мустабид тузум
даврида бир қатор халқ ўйинлари
қатори бу ўйинга ҳам «эскилик
сарқити» сифатида қаралган.

Хўш, бугун ушбу миллий ўйин-
ларимизни қайтариш, тиклаш не-
чоғлик муҳим?

— Биласизми, — дея сўз бош-

лади Самарқанд вилоят педагог
кадрларини қайта тайёрлаш ва ма-
лакасини ошириш институти до-
центи Ҳ.Рафиев, — миллий ўйин-
ларни тиклаш, аввало, ўзлгимиз-
ни тиклаш, навқирон авлод ваки-
ларини қалбига миллий тушу-
нчаларимизни сингдиришининг бир
кўриниши. Бунинг учун, шубҳасиз,
мамлакатимизда халқ ўйинлари
бўйича алоҳида мусобақалар ўтқа-
зиш, уларни аҳоли орасида кенг
оммалаштириш талаб этилади.

Семинарда ушбу спорт тури-
нинг асосий қоидалари, иштирок-
чиларнинг ёши, тайёргарлиги, ма-
ҳорати борасида фикр-мулоҳаза-

лар, таклифлар ўртага ташланди.

«Қараб теп» ўйинининг илди-
зи «Ланка» ўйинига бориб тақалади.
Ўзбек тилининг изоҳли луғатида
ушбу сўзга: «Орқасига оғир ме-
талл парчаси, танга, чақа ва шу
кабилар ёпиштирилган узун-узун
жулири тери парчасидан иборат,
тепиб ўйналадиган болалар
ўйини» дея изоҳ берилган. Демак,
«Қараб теп» ўйинини шаҳару қиш-
лоқларимизда спорт тури сифати-
да фаол тарғиб қилиш жуда ҳам
муҳим.

Назарий-амалий семинардан сўн-
г Каттакўрғон шаҳар педагогика кол-
лежиди илк бор ушбу спорт тури
бўйича республика мусобақаси таш-
қил этилди. 100га яқин спортчи қат-
нашган мусобақа ғолибларига «Пол-
вонлар миллий энциклопедияси»
жамиятининг қубок ва эсдалик совға-
лари топширилди.

Ҳаким ЖҲРАЕВ,
«Ma'rifat» муҳбири

ТЕЗ ВА АНИҚ ҲАРАКАТЛАНИШ ТАЛАБИ

Ўқувчи ёшларга фавқуллода вазиятлар-
да ҳавфсизлик қоидаларига риоя этишни
ўргатиш ўқитувчилар зиммасига катта
масъулият юклайди. Умумтаълим мактаб-
ларида ўқувчиларни бахтсиз ҳодисалардан
муҳофаза қилиш, уларни фавқуллода ва-
зиятларда тўғри ҳаракатланишга ўргатиш
мақсадида «Ҳаёт ҳавфсизлиги асослари»
дарслари ўтилади.

Ўзбекистон Респуб-
ликаси Вазирлар Маҳма-
сининг 1998 йил 7
октябрдаги «Ўзбекистон
Республикаси аҳолисини
фавқуллода вазиятлардан
муҳофаза қилишга тайёр-
лаш тартиби тўғрисида»-
ги қарори ижросини таъ-
минлаш мақсадида, Чир-

чиқ шаҳар Аҳоли ва раҳ-
барлар таркибини тайёр-
лаш марказида 14 соатлик
дастур асосида Тошкент
вилоятининг бир қатор ту-
ланларидидаги умумтаълим
мактаб ўқитувчилари учун
машғулотлар ўтказилди.

Тингловчилар умумий
ўрта таълим мактаблари-

нинг 1-9-синфлари учун
«Ҳаёт ҳавфсизлиги асос-
лари» курсидан ўқув да-
стури билан таништири-
либ, мавзулар ва уларнинг
қайси фанлар таркибига
сингдирилганлиги тўғри-
сида атрофлича маълум-
лотларга эга бўлди.

«Ҳаёт ҳавфсизлиги
асослари» дарсларида
асосий эътибор ўқувчи-
ларда атроф-муҳитга
эҳтиёткорона муносабат-
да бўлиш ҳиссини шакл-
лантириш, фавқуллода
вазиятларда тўғри ва тез
ҳаракат қилиш, жароҳат-
ланганларга биринчи
тиббий ёрдам кўрсатиш

кабиларни ўргатишга
қаратилиши лозимлиги
тушултирилди.

Дарс машғулотлари
Тошкент вилояти Фавқу-
лода вазиятлар бошқар-
маси Тез ҳаракат қилиш
махсус отрядининг қут-
қарув жихозлари, техни-
калардан фойдаланиш
тартибига бағишланган
амалий кўргазмали чи-
қишлари билан якунлан-
ди.

Ш.СУЛЕЙМАНОВА,
Чирчиқ шаҳар
Аҳоли ва раҳбарлар
таркибини
тайёрлаш маркази
катта ўқитувчиси

Shaxmat saboqlari



Сабоқларни спорт
устаси, мураббий
Маматқул Хайлаев
олиб боради

ИККИ ОТ ШОҲГА ҚАРШИ

20-дарс

Жангтоҳда сапчийди, депсинади от,
Хуноби ошади қўлмайин мот!

Демак, ўйин охирида икки от ёлғиз шоҳга қарши
қолганда, тўғри ҳимоя кўмағида қучсиз томон дуранг
қилади.

52-шаклдаги вазиятда қора
шоҳга кишт берилди. Агар шоҳ
бурчакка h8 хонасига ўтса, ик-
кинчи от f7 хонасидида мот қила-
ди.

1.... Шg8-h8?

2. Og5-f7 x.

Лекин, қоралар шоҳини f8
хонасига юриши ва озодликка
чиқиши мумкин. Энди қора
шоҳ мот бўлмайди.

1.... Шg8-f8!

Баъзан қучсиз томонга ўзининг пиёдаси халал бе-
ради.

53-шакл

53-шаклдаги вазиятни
кўриб чиқамиз.

1. Ob5-d6!

2. Oe5-c6

Шb8-a8

.....

Шоҳ бурчакка қамалди. Агар
е6 хонасидида пиёда бўлма-
ганда, ўйин пот, яъни дуранг
бўларди. Лекин, қоралар ёлғиз
пиёдасини суришга мажбур.
Бу мотга олиб келади.

2....

3. Od6-b5!

4. Ob5-c7x

e6-e5

e5-e4

Қора пиёданнинг юришлари хато эмас, балки но-
чорлиқдир. Ўйиннинг қоида-си — шу. Юриш навбати-
да фойдаси бўлмаса ҳам юриш зарур.

Бундай ночор вазиятларда мажбурий юриш қилиш
ЦУГЦВАНГ ҳолати дейилади.

Икки енгил сипоҳ — фил ва от эса ёлғиз шоҳни
мол қила олади. Бунинг учун фил қайси рангдаги хо-
наларда юрса, қучсиз томоннинг шоҳи шу рангдаги
бурчакка қувиб борилади.

Тахтада оқ каттакли фил
бўлса, h1 ва a8 хоналарида,
қора каттакли фил қолса, a1 ва
h8 хоналарида мот қилинади.
Бу мураккаб усул билан тахри-
ба ва малака ошишга, танишиб
чиқиш тавсия қилинади. Ҳозир-
ча қучсиз томоннинг шоҳи бур-
чакда жойлашган ҳолатда мот
қилиш йўлини кўриб ўтайлик
(54-шакл).

1. Фh2-d6!

.....

Қора шоҳнинг f8 хонасидан қочиб кетмаслиги учун.

1.... Шh8-g8

2. Og4-h6+

3. Фd6-e5x

Шg8-h8

55-шакл

Куйидаги вазиятда ҳам
сўнгги босқич — мот қилиш ва-
зияти тасвирланган. (55-шакл).
Аввалига мустақил ҳолда уч
юришда мот қилиб кўринг. Ёчи-
ми эса, куйидагича:

1. Oc6-e7!

2. Oe7-c8+

3. Фd3-e4 x.

Шa8-a7

Шa7-a8

.....

Ёлғиз шоҳни керакли бур-
чакка жалб қилиш осон иш
эмас. Ҳатто машҳур шахматчилардан бири 50 юри-
шида ҳам бу вазифани ундайи олмаган ва ўйин ду-
ранг бўлган эди. Уйиндан сўнг у: «Мен-ку, уни бур-
чакка қувдим, бироқ шоҳ керакли жойга бормаяпти-
да!» деган экан.

САВОЛ ВА ТОПШИРИҚЛАР:

1. Куйидаги вазиятни тахтага теринг:
Оқлар: Шf7, Ob1, Og5. Қоралар: Шh8, п:а4
Оқлар бошлаб, ютади. Шу йўлни топинг.
2. Оқлар бошлаб уч юришда мот қилади.
Оқлар: Шe7, Фb2, Oh6; Қоралар: Шh8, п: g7, h7

«Шахмат ўйини шунчаки бекор-
чилиқдаги эрмак эмас. Бу ўйин
ақлнинг бир қанча энг муҳим фа-
зилатларини тарбиялайди ва фа-
зилатлар шундай мустаҳкамлана-
дики, улар инсон ҳаётида ҳам
яхши одат тусига кириб қолади».

Бенжамин ФРАНКЛИН

O' T I S H

B A L L A R I



SEN O'QISHGA
KIRISHGA TAYYORMISAN?

MENING SHAHRIM.
TA'LIM -
MENING REPETITORIM!

10 ta fan bo'yicha
TESTLAR
o'zbek va rus tillarida

Guvohnoma №005067-03

(99871) 283-23-79, 283-39-34, www.mg.uz

SHAHNIM

ДАРСДАН СЎНГ — МАРКАЗГА

Жиззах вилояти “Баркамол авлод” болалар марказида бадий ва техник ижодиёт, ўлкашунослик ҳамда экология йўналишларидаги ўндан зиёд тўғаракка 550 нафар ўғил-қиз жалб қилинган.



Жиззах шаҳридаги мазкур замонавий марказда дарсдан сўнг бўш вақтини мазмунли ўтказаятган ўқувчи-ёшларнинг тасвирий санъат, инглиз тили, архитектура, авиомодел, тикувчилик ва тўқувчилик каби тўғарак машғулотирига қизиқиши катта. Йигирмага яқин ўқитувчи-мураббий болаларнинг иқтидор ва қобилиятини юзага чиқариш, уларни ижодий изланишга рағбатлантириш, касб сирларини пухта ўргатишда илғор педагогик технологиялардан самарали фойдаланаётир.

Суратларда: Жиззах вилоят “Баркамол авлод” болалар маркази фаолиятдан лавҳалар акс эттирилган.

Шерзод НАЗАРОВ (ЎЗА)
олган суратлар.



Ma'rifat

ТА'СИС

ETUVCHILAR:

O'zbekiston Xalq ta'limi vazirligi, O'zbekiston Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi, O'zbekiston Ta'lim, fan va madaniyat xodimlari kasaba uyushmasi Markaziy Kengashi.

Bosh muharrir:
Abdusamat RAHIMOV

Tahrir hay'ati: Jumanazar BEK-NAZAROV, Baxtiyor DONIYOROV, Farrux JABBOROV (bosh muharrirning birinchi o'rinbosari), Husan NISHONOV (bosh muharrir o'rinbosari), Farhod RIZAYEV, Nurlan USMONOV (bosh muharrir o'rinbosari), “Учитель Узбекистана”, Mirzakarim XUDDIYEV, Baxtiyor YOQUBOV (mas'ul kotib), Aleksey CHUKARIN (mas'ul kotib, “Учитель Узбекистана”), Sa'dulla HAKIMOV.

Gazeta
O'zbekiston Matbuot va axborot agentligida № 0067 raqam bilan ro'yxatga olingan.

ISSN 2010-6416



9 772010 641009

INDEKS: 149, 150. r-226.

Tiraji 67177.

Hajmi 4 bosma taboq.
Ofset usulida bosilgan,
qog'oz bichimi A-3.

«Ma'rifat»-dan materiallarni ko'chirib bosish tahririyat ruxsati bilan amalga oshirilishi shart.
Tahririyatga kelgan qo'lyozmalar taqir qilinmaydi va muallifga qaytarilmaydi.

Reklama materiallari uchun tahririyat javobgar emas.

MANZILIMIZ: 100083, Toshkent,
Matbuotchilar ko'chasi, 32.

Web-site: www.marifat.uz

TELEFONLAR: mas'ul kotib—233-99-15, umumiy o'rta va maktabgacha ta'lim yangiliklari bo'limi — 233-53-14, fan, oliy va o'rta maxsus, kasb-hunar ta'limi yangiliklari bo'limi — 233-56-45, adabiyot, madaniyat, kasaba uyushmalari hayoti yangiliklari bo'limi — 233-54-49, ma'naviyat va maktabdan tashqari ta'lim yangiliklari bo'limi — 233-54-63, siyosat, xalqaro hayot va sport yangiliklari bo'limi — 233-76-40, reklama va marketing bo'limi — 233-42-92(faks), 236-54-17.

Bahosi sotuvda
erkin narxda

Dizaynerlar:
Liliya BINASHEVA,
Malohat TOSHOVA.

Navbatchi muharrir:
Oybuvi OCHILOVA.

Navbatchi:
Bobomurod XUDOYBERDIYEV.

«Sharq» nashriyot-matbaa aksiyadorlik kompaniyasi boshmaxonasi.

Korxona manzili:
«Buyuk Turo» ko'chasi, 41-uy

Ula yuqum — 21.20
Topshirildi — 22.10